

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО
ГОСПОДАСТВА ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра менеджменту та публічного врядування

Пояснювальна записка
до кваліфікаційної магістерської роботи
на тему: «Публічне управління архівною справою України в умовах
воєнного стану (на прикладі Державного архіву Рівненської області)»

Виконала: студентка 2 курсу,
групи ДСз-21м
спеціальності «Публічне
управління та адміністрування»
Дорощук Софія Борисівна
Керівник: Цецик Я.П.
Рецензент: Дзецько О. В.

Рівне – 2023

Имя пользователя:
Софія Борисівна Дорощук

ID проверки:
1016015581

Дата проверки:
18.12.2023 02:57:16 EET

Тип проверки:
Doc vs Library

Дата отчета:
18.12.2023 03:02:28 EET

ID пользователя:
10257

Название файла: Магістерська без літератури.docx

Количество страниц: 102 Количество слов: 22542 Количество символов: 173976 Размер файла: 493.85 KB ID файла: 1015702442

Обнаружены модификации текста (могут влиять на процент совпадений)

9.79%

Совпадения

Наибольшее совпадение: 1.3% с источником из Библиотеки (ID файла: 1000796526)

Поиск совпадений с Интернетом не производился

9.79% Источники из Библиотеки

924

Страница 104

4.51% Цитат

Цитаты

35

Страница 105

Исключение списка библиографических ссылок выключено

0% Исключений

Нет исключенных источников

Модификации

Обнаружены модификации текста. Подробная информация доступна в онлайн-отчете.

Замененные символы

33735

Подозрительное форматирование

86
страниц

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ АРХІВНОЇ СПРАВИ	
1.1. Публічне управління у сфері архівної справи: історія та сучасність.	
1.2. Організаційно-правове забезпечення публічного управління у галузі архівної справи	
1.3. Сутність публічного управління у сфері архівної справи (на прикладі Державного архіву Рівненської області)	
Висновки до розділу 1.	
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У ГАЛУЗІ АРХІВНОЇ СПРАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (НА ПРИКЛАДІ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)	
2.1. Аналіз змін в публічному управлінні архівної галузі в період воєнного стану	
2.2. Оцінка ефективності змін в публічному управлінні архівної галузі в період воєнного стану	
2.3. Особливості фінансового забезпечення публічного управління у галузі архівної справи (на прикладі Державного архіву Рівненської області)	
Висновки до розділу 2.	
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У ГАЛУЗІ АРХІВНОЇ СПРАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
3.1. Іноземний досвід публічного управління у галузі архівної справи та адаптація європейських здобутків публічного управління в архівній справі до українського сьогодення	
3.2. Перспективи реалізації партнерства у галузі архівної справи	
3.3. Пропозиції вдосконалення публічного управління у галузі архівної справи	
Висновки до розділу 3.	
ВИСНОВКИ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	

ВСТУП

Актуальність теми. Свого часу Максим Рильський писав «Хто не знає минулого, той не вартий майбутнього». Особливо актуально це звучить сьогодні, коли агресором бездушно знищується ціле покоління свідомого українства та пам'ятки історичної самобутності українців, як нації. Сьогодні, під час воєнної агресії, перед кожним українцем в цілому та державним службовцем зокрема, стоїть завдання не лише вижити, але й врятувати пам'ятки української культурної спадщини. Суттєвою складовою цієї скарбниці заслужено можна вважати Національний архівний фонд України.

Національний архівний фонд (НАФ) України являє собою сукупність архівних документів, що дають змогу відтворити історію духовного і матеріального життя Українського народу та представників інших етногруп, які проживали на території України впродовж багатьох століть. Документи НАФ мають культурну та історичну цінність і є надбанням всього українського народу, незалежно від їх місця створення, виду та форми власності на них, які зберігаються на території України або за її межами (і згідно з міжнародними угодами підлягають поверненню в Україну). Вищеназвані документи визнані цінними або особливо цінними відповідною експертизою та зареєстровані у порядку, передбаченому Законом України «Про Національний архівний фонд і архівні установи».

Водночас XXI століття – це вік бурхливого розвитку науки, техніки, інформаційних технологій та інтернету, що спрямовані на формування та розвиток інформаційного суспільства. Новітні інформаційні технології стрімко і ґрунтовно увійшли в наше повсякденне життя, внесли свої корективи, стали частиною суспільства. Швидкими темпами з'являються і розробляються технологічні новинки, що поліпшують якість повсякденного життя людини та спрощують працю публічних управлінців. Тому застосування інформаційних технологій відкрило нові можливості для збереження й передачі нащадкам культурних здобутків в архівній справі.

Військова агресія росії поставила нові виклики перед українським суспільством, змусила діяти нестандартно та блискавично шукати вирішення проблемних питань. В архівній галузі одне з головних завдань, що потребує швидкого вирішення – як вберегти НАФ України під час війни з росією, *особливо це стосується тих архівних установ, які функціонують у прифронтових регіонах або знаходяться на тимчасово окупованих територіях.*

Метою роботи є дослідження теоретичних аспектів публічного управління архівною справою загалом, зміни, *що відбулися в період воєнного стану та формування практичних рекомендацій щодо удосконалення методів роботи для збереження документів НАФ України.*

Для досягнення мети було поставлено такі **завдання**:

- проаналізувати історію та сучасність публічного управління у галузі архівної справи;
- визначити сутність публічного управління у сфері архівної справи;
- дослідити організаційно-правове забезпечення публічного управління у галузі архівної справи;
- проаналізувати іноземний досвід публічного управління у галузі архівної справи;
- з'ясувати зміни в публічному управлінні архівної галузі в період воєнного стану;
- проаналізувати ефективність змін в публічному управлінні архівної галузі в період воєнного стану;
- охарактеризувати особливості фінансового забезпечення публічного управління у галузі архівної справи (на прикладі Державного архіву Рівненської області);
- дослідити методи та шляхи адаптації європейських здобутків в публічному управлінні в архівній справі до українських реалій сьогодення;
- проаналізувати перспективи реалізації партнерства у галузі архівної справи (на прикладі Державного архіву Рівненської області).

Об'єктом дослідження є процес публічного управління архівною справою України в умовах воєнного стану (на прикладі Державного архіву Рівненської області).

Предметом дослідження є загальна сукупність теоретичних та практичних інструментів регулювання публічного управління в галузі архівної справи України в умовах воєнного стану.

Теоретична основа і ступінь висвітлення проблеми дослідження у науковій літературі. Питання зародження та розвитку архівної справи в Україні після проголошення її Незалежності розглянуто у наукових працях українських вчених, які досліджували особливості становлення архівної справи. Насамперед це стосується наукових робіт Г. Боряк[11, 12], М. В. Делеган[16], Я. С. Калакури[26, 27, 28] І. Матяш [44, 45, 46] та інших вчених, які розглядали питання становлення та розвитку архівної справи в Україні після проголошення Незалежності. Після початку агресії росії проти України перед архівною справою постали нові виклики та завдання. Враховуючи складність ситуації в якій опинилися архіви України після початку ведення воєнних дій перед ними було поставлено низку нових завдань. Окремі питання особливостей функціонування архівної справи в Україні в умовах воєнного стану розглянуто у працях В. Бакальчука, А. Тищенко та Б. Каплан [8], Л. М. Корнути[37], В. І. Малімона[43], Л. М. Яременко [93] та інших вчених, які досліджували ці питання. На жаль особливості функціонування архівної справи в Україні в умовах воєнного стану досліджені частково у зв'язку з тим, що дослідники мали змогу проаналізувати лише окремі питання.

Практичне значення результатів дослідження полягає у розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення методів для збереження документів НАФ України та роль публічних службовців у реалізації поставлених цілей.

Структура роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів і висновків до них, загальних висновків та списку використаної під час виконання роботи джерел.

Методологічна основа дослідження. У процесі написання роботи використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів. За допомогою діалектичного методу наукового пізнання проаналізовано поняття та сутність публічного управління у галузі архівної справи. Структурно-функціональний метод застосовувався під час дослідження складових архівної справи. Абстрактно-логічний, для визначення сутності публічному управлінні в архівній справі. Статистико-математичний для оцінки сучасного стану та стратегічного управління архівною справою. Статистичний метод був використаний для аналізу статистичних даних з питань діяльності архівної служби.

Інформаційна база дослідження. Інформаційну базу дослідження складають нормативно-правові акти центральних органів влади, які безпосередньо регулюють діяльність архівних установ України. Особливо важливими під час написання роботи є документи, оприлюднені на сайті Державної архівної служби України, Постанови Кабінету міністрів України, що регулюють особливості функціонування архівної галузі в умовах воєнного стану, правила роботи органів влади та посадових осіб. Важливу роль відіграв аналіз вивчення та систематизація інформаційних ресурсів, які знаходяться на сайті Державного архіву Рівненської області. Аналіз, дослідження та систематизація вищеназваних інформаційних ресурсів створили умови для об'єктивного дослідження особливості публічного управління архівною справою України в умовах воєнного стану.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ АРХІВНОЇ СПРАВИ

1.1. Публічне управління у сфері архівної справи: історія та сучасність.

Ще в стародавні часи соціум усвідомив потребу в певній систематизації та ієрархічній упорядкованості державного управління. Поряд з розвитком держави, як соціального інституту, закономірно почали з'являтися прототипи сучасних архівних установ. Матеріали, що накопичували стародавні архіви та які збереглися на сьогодні, відображають суспільні стосунки в періоди різних історичних епох та широко використовуються із науковою, політичною і практичною метою.

Термін «архів» походить від грецького «ἀρχεῖον» — «адміністративна установа, відомство», що є похідним від «ἀρχή» — «влада, правління, початок», пов'язаного з етимологічно неясним дієсловом «ἀρχώ» — «починаю; (я) є першим; керую». З грецької перейшов у латинську — «archivum», з якої через німецьку мову потрапило в українську. [24]

Початок історії архівів та архівної справи в Україні пов'язують з розвитком і становленням державності на її території. Грамоти періоду Київської Русі дослідниками вважаються найстарішими документами, які є прикладом писемності і, водночас, свідченням публічного управління. Ці грамоти закріплювали права на власність і привілеї та були свідченням взаємовідносин між великим князем і його васалами. В одному з найдревніших літописів, що дійшли до нашого часу «Повість минулих літ» йде мова про русичів, котрі служили в Греції та укладали писані заповіти на успадкування майна. Документи, які засвідчували права успадкування й описували діяльність землевласників, збиралися і зберігалися у дружинників і бояр.

З того часу, коли на території України було запроваджено християнство, як державна релігія, починають функціонувати **церковні архіви**. Із запровадженням християнства головними центрами зосередження документальних матеріалів у Київській Русі стають монастирі, церкви та єпископські кафедри. Давньоруська православна церква невдовзі після свого утворення стала не лише важливим духовним осередком, а й великим землевласником. Основним джерелом розширення церковних земельних володінь були бенефіції – пожалування з боку князівської влади та великих феодалів. Монастирі дбайливо зберігали документи про своє заснування, на право володіння земельними угіддями та привілеї. В монастирських церквах і соборах документи зберігалися в ризницях разом з цінними культовими речами і богослужбовими книгами. На превеликий жаль, давні монастирські архіви Київської Русі не збереглися. Втрату документальних матеріалів спричиняли ворожі навали, війни та природні катаклізми. [82]

Давньоруські літописи містять важливі відомості про дипломатичні взаємовідносини київських князів з іноземними країнами – подають тексти договорів з Візантією, волзькими болгарами тощо. Цікавим є той факт, що угоди скріплювалися писемними документами. “Цей договір учинили ми (руси) і ви оба (цесарі), – говориться в тексті договору між Греками і Руссю 912 р., – новим написанням на двох хартіях” [54].

Той факт, що князі Київської русі свої архіви зберігали у скарбниці свідчить важливість документів, як джерела публічної влади. Не менш вагомого значення накопиченню та збереженню документів державної ваги приділялось у Галицько-Волинському князівстві: княжий двір, як орган центрального управління, серед своїх державних функцій мав завдання збирати та зберігати важливі документи. Саме у княжому дворі зосереджувалися документи про адміністративні, військові, судові, фінансові, церковні й дипломатичні справи Галицько-Волинської держави. Бережне ставлення до документів, як джерела публічного управління засвідчує далекоглядність наших пращурів. І хоча розпад Київської Русі та занепад Галицько-Волинської держави, на превеликий

жаль, негативно позначились на розвитку архівної справи, однак започатковані традиції архівної справи знайшли своє продовження в литовсько-польській добі української історії. [14]

Часом зародження «архівної системи», як організованої структурної галузі державного управління прийнято вважати XVI ст. – період коли були започатковані архіви при земських, «городських» і «підкоморних» судах та магістратах.

У XVII ст. архіви, як спеціальні форми організації зберігання документів, на Правобережній Україні існували при військових і адміністративно-судових установах, на Лівобережжі – при гетьманських і російських урядових структурах, зокрема генеральній військовій канцелярії, генеральному військовому суді, сотенних, полкових судах. [14]

Наприкінці XVIII ст., після впровадження нового адміністративно-територіального поділу, архівні підрозділи були передані намісницьким правлінням, а з часу їх ліквідації — губернським та повітовим установам.

У середині XIX ст. на території сучасної України, були утворені губернські вчені архівні комісії, котрі проводили роботу щодо збирання й упорядкування архівних документів. Саме ці Комісії стали колискою історичних архівів, зокрема Київського центрального архіву давніх актів при Київському університеті (1852 рік) та Харківського історичного архіву (1880 рік).. [14]

У західних регіонах України продовжували існувати крайові та городські архіви городських і земських актів, передусім Крайовий архів городських і земських актів у м. Львові (після злиття з колишнім архівом Галицького намісництва — земський архів у Львові) та земський архів давніх актових книг Львівського магістрату, Крайовий архів Буковини та ін.

Отже, як юачиміаргівна галуз в на українських землях пройшла тривалу еволюцію, що відбувалося у контексті розвитку земель й у багатьох аспектах відповідало особливостям розвитку галузі в Європі.

Із створенням восени 1917 року Генерального секретаріату освітніх справ бібліотечно-архівного відділу розпочалась сучасна організація архівної системи України. Цей відділ з часом послугував прототипом державного органу для управління архівною справою.[14]

Від початку 1919 року архівна галузь розвивалася централізовано під керівництвом Головного архівного управління Народного комісаріату освіти УСРР, який утворився на базі Архівно-бібліотечної секції Всеукраїнського комітету пам'яток мистецтва та старовини. [14]

XX століття для архівної справи України можна спокійно назвати часом постійних змін. Архівна справа постійно переходила з підпорядкування від однієї до іншої установи. Інколи частота зміни керівного органу, якому підпорядковувались архіви, досягала й трьох установ на рік. Це свідчить про хаотичне відношення радянської влади до архівних документів, як джерела історичної минувшини.

Рис. 1.1. Державні органи, яким підпорядковувались архіви України впродовж XX ст. й до сьогодні

На сьогодні **Державна архівна служба України** (скорочено **Укрдержархів**) - є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого забезпечує реалізацію державної політики у сфері архівної справи, діловодства та створення і функціонування державної системи страхового фонду документації, а також міжгалузеву координацію з питань, що належить до її компетенції. [17]

Місією роботи Державної архівної служби України є ефективна, дієва та скоординована діяльність системи архівних установ, призначена для зберігання, примноження та використання Національного архівного фонду України, як складової частини вітчизняної і світової культурної спадщини, що є надбанням української нації. [18]

Рис. 1.2. Структура Державної архівної служби

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 листопада 2019 року за № 1140-р головою Укрдержархіву було призначено Хромова Анатолія Володимировича. На його думку, головна проблема архівної справи в Україні в тому, що архіви протягом тривалого часу не були цікаві ні суспільству, ні владі. Саме тому, перебуваючи на посаді, прагне змінити таке ставлення до архівної справи в Україні й пропонує, як сам стверджує, «реалістичні зміни», викладені у Стратегії розвитку архівної справи до 2025 року. [32]

Усвідомлюючи занедбаність архівної галузі та потребу відповідати на виклики сьогодення були сформовані й пріоритетні завдання в діяльності Державної архівної служби України:

- цифровізація усіх процесів архівної справи та діловодства;
- забезпечення збереженості Національного архівного фонду як складової всесвітньої культурної спадщини;
- популяризація архівних документів до пам'ятних дат та ювілеїв визначних осіб в історії України.

Таким чином, цифровізація, відкритість та збереження Національного архівного фонду – це три кити, на яких тримається доктрина Укрдержархіву XXI століття.

Станом на 01 січня 2023 р. в центральних державних архівах, державних архівах областей та м. Києва зберігалось 46 448 719 одиниць зберігання документів НАФ з паперовою основою та 1 474 882 одиниць обліку аудіовізуальних документів. Загальна кількість документів НАФ, що зберігаються в архівних установах та архівних підрозділах усіх ланок і підпорядкування становить 89 785 205 одиниць зберігання та одиниць обліку [25]

До сфери управління Державної архівної служби належить:

- 7 центральних державних архівів;
- 3 центральні державні архівні установи;
- 8 спеціальних установ страхового фонду документації;

- Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства;

- Науково-дослідний, проектно-конструкторський та технологічний інститут мікрографії.

Станом на 01 січня 2023 року фактично відома інформація про мережу архівних установ України у кількості 874 одиниці, з них:

7 центральних державних архівів;

Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства;

3 центральні державні архівні установи;

25 державних архівів областей та м. Києва;

111 архівних відділів (секторів) райдержадміністрацій;

126 архівних відділів (секторів) міських рад;

14 галузевих державних архівів;

570 архівних установ сільської, селищної, міської ради, ради об'єднаної територіальної громади (трудові архіви);

17 архівних установ, заснованих фізичними особами та/або юридичними особами приватного права. [25]

1.2. Організаційно-правове забезпечення публічного управління у галузі архівної справи

Проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року стало точкою відліку «життя по-новому». Саме з цього дня ми отримали право будувати демократичну, правову, вільну та незалежну державу. Закономірно, що виникла потреба врегулювати безліч ланок публічної сфери новоствореної держави на законодавчому рівні.

Потребувала юридичного врегулювання і архівна галузь, яка завжди була важливим елементом культурної та інформаційної сфери життєдіяльності суспільства. У роботі юридичних і фізичних осіб вона поширюється на економічні, організаційні, наукові, правові та інші питання, що пов'язані із нагромадженням, обліком та зберіганням архівних документів.

Саме ідеологічний курс на побудову демократичної та правової держави з розвинутим громадянським суспільством, яке тримає напромак євроінтеграції актуалізують юридично-правові засади управлінської діяльності в усіх сферах, в тому числі й архівній. Потреби сучасності формують вимоги до сучасного керівника архівної установи, як і галузі загалом. Він повинен розумітись в юридичній галузі та орієнтуватись в сучасних інформаційних технологіях. Завдяки цьому управлінець зможе краще виконувати свої повноваження, забезпечити реалізацію функцій архіву, дотримуватись правових норм та створити належний рівень повсякденної організаційної, управлінської, контролюючої та іншої діяльності. В сучасному світі такі вміння та навички вкрай важливі для кожного спеціаліста архівної галузі з урахуванням специфіки його посади, функцій, повноважень, досвіду роботи.[26]

Правове регулювання архівної діяльності визначається комплексом нормативних та законодавчих актів, які мають на меті забезпечення правильної організації, збереження та доступу до архівних документів. Це є ключовою складовою для забезпечення відкритості та прозорості використання архівних ресурсів. Державна політика в архівній галузі визначається Верховною Радою

України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України й іншими органами публічного управління. Державна архівна служба України, Національне агентство України з питань державної служби, органи місцевого та регіонального самоврядування забезпечують у межах своєї компетенції реалізацію державної політики у сфері архівної справи та діловодства[26]

Основу правового регулювання роботи архівів складають норми Конституції України, цивільного, трудового і адміністративного законодавства, законів про НАФ, державну службу, інформацію, державну таємницю, культуру, бібліотечну і музейну справу, нормативні акти Президента та Уряду, місцевих органів влади, а також відомча нормативна база та службові інструкції. [26]

Основні принципи правового регулювання в сфері архівної діяльності та гарантоване право на доступ до інформації Національного архівного фонду визначено Конституцією України. Для всіх управлінських структур архівної галузі та кожного працівника архівної сфери Конституція України є фундаментальним юридичним документом з найвищою юридичною силою.

Конституція проголошує право усіх громадян на вільний розвиток своєї особистості (Ст. 23), працю, забезпечення сприятливих і здорових умов праці, а саму працю вільною (Ст. 43), тобто гарантує можливість вільно обирати вид трудової діяльності, професію, самостійно розпоряджатися своїми здібностями, отримувати за свою працю заробітну плату. Важливим для архівного напрямку є положення Ст. 34 Конституції України про право кожного громадянина вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію. [36]

Справедливо буде зазначити, що в українській юриспруденції тлумачення поняття «інформація» зустрічаємо в різних нормативних документах, зокрема:

- Закон України «Про інформацію»;
- Закон України «Про звернення громадян»,
- Закон України «Про доступ до публічної інформації»

Особливу увагу хотілося б приділити останньому який передбачає, що кожен має право вільно отримувати, використовувати, поширювати, зберігати

і захищати інформацію, необхідну для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів. Важливо підкреслити, що законодавче трактування інформації, як будь-яких відомостей та даних, що зберігаються на матеріальних носіях або відображаються в електронному вигляді, цілком і повністю поширюються на інформаційні ресурси архівів.

Ще однією надзвичайно важливою подією в процесі реформування архівної справи стало прийняття у грудні 1993 р. Закону України «Про Національний архівний фонд і архівні установи». У ньому не лише знову зустрічаємо поняття «інформація», але вперше на законодавчому рівні було визначено правові засади функціонування системи архівних установ та запроваджено нову цілісну категорію культури і права – Національний архівний фонд (НАФ) [45]

Відповідно до цього Закону **Національний архівний фонд (НАФ)**– «сукупність архівних документів, що відображають історію духовного і матеріального життя Українського народу та інших народів, мають культурну цінність і є надбанням української нації». (ст. 1) НАФ є «складовою частиною вітчизняної і світової культурної спадщини та інформаційних ресурсів суспільства, перебуває під охороною держави і призначений для задоволення інформаційних потреб суспільства і держави, реалізації прав та законних інтересів кожної людини». (ст. 4)[71]

Окремо хотілося б зупинитись на системі архівних установ, правовою базою діяльності та організації роботи яких є Закон України «Про Національний архівний фонд і архівні установи». Будь-яке правовласність і підставою діяльності архівної установи відповідно до закону. Потенційними джерелами фінансування архівних установ є держава, органи місцевого самоврядування, юридичні та фізичні особи. Архіви функціонують згідно з положеннями, встановленими Законом України «Про Національний архівний фонд і архівні установи», правилами і положеннями, що вводяться в дію Міністерством юстиції України, іншими нормативно-правовими актами. Якщо архівні установи не зберігають документи НАФ, їх діяльність може бути

призупинена відповідно до розпоряджень Міністерства юстиції. Ліквідація архівної установи може бути здійснена згідно з рішенням засновників, власників або з інших законних підстав. У цих випадках власник архівних документів зобов'язаний забезпечити їх збереженість відповідно до законодавства.

Крім того, в Законі України «Про Національний архівний фонд і архівні установи» чітко задокументована українська система архівних установ.

Рис. 1.2. Класифікація архівів в системі реалізації державної політики

Іншим важливим документом, який регулює діяльність архівних установ, є наказ Міністерства юстиції від 08 квітня 2013 р. № 656/5 «Правила роботи архівних установ». Вони запровадили нову нормативну регламентацію документів НАФ. Це положення стосується правових зв'язків між власниками цих документів та архівними установами, відповідальними за їх формування, облік, збереження та доступ. Таке положення щодо національної архівної спадщини було

запроваджено вперше. До Правил не ввійшли положення, що не є загальнообов'язковими нормами, зокрема, питання організації роботи архіву, організації документів НАФ, питання, пов'язані з науково-дослідною та методичною роботою архівних установ, особливостями інформатизації архівної справи. [60]

Настільною книгою працівників архіву можна вважати затверджені наказом від 18 червня 2015 року № 1000/5 «Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях». Вони містять методичні рекомендації щодо організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях. Цей документ є важливою довідковою базою для працівників архівів нашої держави, оскільки охоплює вагомому частку архівних буднів: від організації ведення документів до підтримки пожежної безпеки в архіві. Методичні вказівки дають всебічну характеристику всієї організації архівної справи, включаючи комплектування архіву, облік справ, що підлягають архівному зберігання, систематизацію та зберігання документів, порядок проведення 22 експертиз цінності документів і перевірки стану справ в архіві. Додатково в Правилах визначено порядок виконання запитів та приймання-передачі справ, а в додатках – подано зразки документів.[59]

З метою оптимізації роботи архівних установ Державна архівна служба України наказом від 29 квітня 2020 року № 45 затвердила «Типові норми часу і виробітку на основні види робіт, що виконуються в архівних установах». Типові норми розроблено на основні види робіт, що виконуються в архівних установах «з документами особового походження, управлінськими документами, науково-технічною документацією, аудіовізуальними документами, документами в електронній формі, у тому числі електронними інформаційними ресурсами, за стандартних організаційно-технічних умов праці та призначено для розрахунку перспективних і річних планів розвитку архівної

справи в архівних установах, а також планів їхніх структурних підрозділів, індивідуальних планів працівників та контролю за виконанням окремих видів робіт» [81].

Діяльність державних архівів регулюється також підзаконними нормативно-правовими актами Укрдержархіву, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, виданими в межах їхньої компетенції і відповідно до законодавства. Головними нормативними документами з організації роботи державного архіву є положення про архів та його структурні підрозділи, структуру й штатний розпис, кошториси доходів і видатків, посадові інструкції працівників. [56]

Статус, завдання, функції державних архівів, порядок їх створення і підпорядкування визначаються спеціальним нормативним документом – положенням. У положенні зафіксовані й права архіву. Зокрема, державний архів області має право одержувати від підрозділів обласної державної адміністрації, органів місцевого самоврядування, установ і організацій інформацію про зберігання і впорядкування документів. У межах своїх повноважень державний архів може давати «підприємствам, установам та організаціям обов'язкові для виконання вказівки щодо роботи їхніх архівних підрозділів і ведення діловодства». Одним з важливих прав архіву є право порушувати, у встановленому порядку, питання про призупинення діяльності архівних установ, які не забезпечують збереженості документів НАФ. До прав державного архіву належить також «обмеження доступу до документів та встановлення особливих умов використання інформації, що міститься в них». Управління архівом здійснюється відповідними органами виконавчої влади і місцевого самоврядування вищого рівня, директором та іншими посадовими особами архіву за допомогою «організаційно-розпорядчих, економічних, соціальних і виховних методів». Директора «центрального державного архіву призначає і звільняє Укрдержархів, директорів державних архівів областей – голови облдержадміністрацій за погодженням з Укрдержархівом, галузевих державних архівів – керівники міністерств і відомств».[56]

Директор державного архіву персонально відповідає за виконання покладених на архів завдань. Він «затверджує виробничі плани і штатний розпис, положення про структурні підрозділи, функціональні обов'язки співробітників установи, видає накази та контролює їх виконання, призначає і звільняє з посад працівників архіву». [56]

З метою погодженого вирішення питань компетенції державного архіву, в ньому може утворюватися колегія у складі директора, його заступників та інших працівників архіву. В Державному архіві діють також експертно-перевірні комісії та науково-методичні ради.

Державні архіви є юридичними особами, мають самостійний баланс, рахунки в установах банків, гербову печатку. Вони утримуються за рахунок коштів Державного бюджету України. Гранична чисельність співробітників, фонд оплати праці та видатки на утримання установи затверджують голови відповідних державних адміністрацій. Типові положення про місцеві державні архівні установи затверджує Кабінет Міністрів України, інших державних архівів – Укрдержархів чи відповідне відомство спільно з Державною архівною службою України. [60]

Положення про архіви (архівні підрозділи) об'єднань громадян, підприємств, установ і організацій, заснованих на недержавних формах власності, затверджують їхні засновники.

Важливим для діяльності архіву документом, що визначає склад функціональних структурних підрозділів, є структура. Організаційно-виробнича структура державних архівів зумовлена основними напрямками і завданнями їхньої діяльності, умовами і особливостями їхньої роботи. Наприклад, у центральних державних архівах та обласних архівах функціонують такі відділи: довідкового апарату, забезпечення збереженості та обліку фондів, використання архівної інформації. Усередині відділів можуть утворюватися менші виробничі одиниці (сектори, групи) для вузької спеціалізації праці – група зберігання друкованих видань, група наукового описування, сектор користування документами, сектор планування та

організаційно-методичної роботи та ін. В окремих державних архівах створюються відділи, що відповідають специфіці їх діяльності.[56]

Розподіл співробітників у відділах за посадами здійснюється відповідно до штатного розпису – документу, що визначає конкретний набір посад працівників архіву та складові їх заробітної плати відповідно до умов оплати праці.[91]

Таким чином, діяльність архівних установ в Україні регулюється низкою нормативно-правових актів, які визначають їхні ключові завдання. Окремо визначається організаційно-виробнича структура, що залежить від низки факторів, які впливають на роботу конкретного архіву. Однак для більшості архівних установ вона є типовою.

1.3. Сутність публічного управління у сфері архівної справи (на прикладі Державного архіву Рівненської області)

Державний архів Рівненської області (скорочено ДАРО) утворений у березні 1940 року, як Рівненський обласний історичний архів, а з 1980 року – Державний архів Рівненської області.

Процес інтеграції документальних надбань вНАФ України отримав законодавче закріплення 24 грудня 1993 р. з прийняттям Верховною Радою України Закону «Про Національний архівний фонд і архівні установи», в якому було закладено основи правової бази розвитку національної архівної системи нашої держави.

Державний архів Рівненської області є структурним підрозділом Рівненської обласної державної адміністрації, утворюється головою обласної державної адміністрації, входить до її складу і в межах області забезпечує виконання покладених на нього завдань. Архів підпорядкований голові обласної державної адміністрації, а також підзвітний і підконтрольний Державній архівній службі України. У своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України і Кабінету Міністрів України, наказами Укрдержархіву, інших центральних органів виконавчої влади, розпорядженнями голови обласної державної адміністрації, а також Положенням про Державний архів Рівненської області. [87]

Державний архів очолює директор, який «призначається і звільняється з посади головою обласної державної адміністрації згідно із законодавством про державну службу за погодженням з Державною архівною службою України в установленому законодавством порядку». [56]

Штатний розпис та кошторис ДАРО затверджує голова обласної державної адміністрації відповідно до пропозицій директора державного архіву відповідно до «Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог

до виконання кошторисів бюджетних установ», затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 року № 228 зі змінами. [58]

Відповідно до штатного розпису в архіві передбачено функціонування шести відділів (2 з яких очолюють заступники директора архіву) та трьох секторів.

Рис. 1.2. Структура ДАРО відповідно до штатного розпису

Відповідно до штатного розпису в архіві передбачено 39 посад: 22 посади державної служби категорії «Б» і «В» та 17 – недержавної служби.

Повноваження архіву поширюються на територію Рівненської області.

Державний архів Рівненської області здійснює управління архівною справою і діловодством на території області; координує діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій усіх форм власності, зокрема приватних архівних установ, заснованих фізичними особами та/або юридичними особами приватного права (приватні архіви) у питаннях архівної справи і діловодства; вносить до Національного архівного фонду архівні документи, що мають місцеве значення, веде облік та

постійне зберігання цих документів, а також використовує відомості, що в них містяться; проводить науково-методичну роботу в галузі архівознавства, документознавства та археографії, впроваджує досягнення науки, техніки, передового досвіду в практику діяльності архівних установ; здійснює контроль за діяльністю архівних установ і служб діловодства, забезпечує додержання законодавства про Національний архівний фонд та архівні установи; здійснює контроль за діяльністю регіонального центру страхового фонду документації; здійснює інші, передбачені законом, повноваження».

Національні архівні фонди Державного архіву Рівненської області зберігаються в приміщенні двох корпусів, які знаходяться по вулиці Ст. Бандери 26а (корпус 1) та Кавказька 8 (корпус 2).

Державний архів Рівненської області у межах своїх повноважень видає накази організаційно-розпорядчого характеру.

Директор державного архіву в межах своїх повноважень та відповідно до «Положення про Державний архів Рівненської області»: здійснює керівництво державним архівом, несе персональну відповідальність за організацію та результати його діяльності, сприяє створенню належних умов праці у державному архіві; подає на затвердження голові обласної державної адміністрації положення про державний архів; затверджує посадові інструкції працівників державного архіву та розподіляє обов'язки між ними; планує роботу державного архіву, вносить пропозиції щодо формування планів роботи обласної державної адміністрації; вживає заходів до удосконалення організації та підвищення ефективності роботи державного архіву; звітує перед головою обласної державної адміністрації про виконання покладених на державний архів завдань та затверджених планів роботи; може входити до складу колегії обласної державної адміністрації; вносить пропозиції щодо розгляду на засіданнях колегії обласної державної адміністрації питань, що належать до компетенції державного архіву, та розробляє проекти відповідних рішень; може брати участь у засіданнях органів місцевого самоврядування; представляє інтереси державного архіву у взаємовідносинах з іншими структурними

підрозділами обласної державної адміністрації, з Державною архівною службою України, іншими центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями – за дорученням керівництва обласної державної адміністрації; видає у межах своїх повноважень накази, організовує контроль за їх виконанням. Накази нормативно-правового характеру, які зачіпають права, свободи і законні інтереси громадян або мають міжвідомчий характер, підлягають державній реєстрації в головному управлінні юстиції у Рівненській області; подає на затвердження голови обласної державної адміністрації проекти кошторису і штатного розпису Державного архіву Рівненської області в межах визначеної граничної чисельності та фонду оплати праці його працівників; розпоряджається коштами у межах затвердженого головою обласної державної адміністрації кошторису державного архіву; здійснює добір кадрів; організовує роботу з підвищення рівня професійної компетентності державних службовців державного архіву; призначає на посаду та звільняє з посади у порядку, передбаченому законодавством про державну службу, державних службовців державного архіву, присвоює їм ранги державних службовців, приймає рішення про їх заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності; приймає на роботу та звільняє з роботи у порядку, передбаченому законодавством про працю, працівників державного архіву, які не є державними службовцями, приймає рішення про їх заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності; проводить особистий прийом громадян з питань, що належать до повноважень державного архіву; забезпечує дотримання працівниками державного архіву правил внутрішнього трудового розпорядку та виконавської дисципліни; затверджує списки джерел формування архівних відділів райдержадміністрацій та міських рад; вирішує питання про видачу документів Національного архівного фонду, що зберігаються в державному архіві, юридичним особам у

тимчасове користування поза державним архівом та про доступ користувачів до роботи над документами; здійснює інші повноваження, визначені законом. [56]

Оскільки у пункті 10 Положенням про Державний архів Рівненської області визначено, що директор архіву розподіляє обов'язки між своїми заступниками, то на його виконання розроблено наказ Державного архіву Рівненської області від 07 вересня 2023 року № 43 «Про розподіл обов'язків керівництва Державного архіву Рівненської області». Цей наказ ефективно та якісно регулює розподіл повноважень між директором Державного архіву Рівненської області та його заступниками.

Відповідно до наказу заступник директора – начальник відділу управлінської документації та використання інформації документів має такі обов'язки: підпорядковується директору архіву, виконує обов'язки директора державного архіву на період його відсутності з правом підпису фінансових документів; забезпечує реалізацію практичних заходів, спрямованих на виконання нормативних документів Президента України, Кабінету Міністрів України, відповідних розпоряджень голови облдержадміністрації згідно з розподілом обов'язків; за дорученням директора державного архіву представляє інтереси державного архіву у взаємовідносинах з іншими органами влади, установами, організаціями у питаннях, що стосуються архівної справи в області; організовує підготовку пропозицій щодо вдосконалення мережі державних архівних установ, розробку програм розвитку архівної справи згідно з розподілом обов'язків; контролює дотримання працівниками державного архіву правил внутрішнього трудового розпорядку, правил внутрішнього службового розпорядку та виконавської дисципліни; очолює і організовує роботу експертно-перевірної комісії державного архіву, підписує її протоколи; забезпечує контроль та виконання заходів щодо організації загальної охорони та технічного стану приміщень державного архіву; проводить особистий прийом громадян з питань, що належать до повноважень державного архіву; вирішує питання про видачу документів Національного архівного фонду, що зберігаються в державному архіві, працівникам державного архіву і

користувачам та про доступ користувачів до роботи над документами; забезпечує організацію функціонування і наповнення матеріалами вебсайту державного архіву; контролює виконання планів роботи, наказів і рішень колегії державного архіву згідно з розподілом обов'язків; здійснює безпосереднє керівництво відділом управлінської документації та використання інформації документів; спрямовує, координує і контролює роботу відділів: формування Національного архівного фонду і діловодства, технічного відділу; очолює комісії (з квартального і загального (річного) перевіряння наявності секретних документів, справ та інших матеріальних носіїв секретної інформації, а також для знищення секретних документів, справ та інших матеріальних носіїв секретної інформації; експертну комісію з питань таємниць; експертну комісію для визначення придатності режимних приміщень для проведення секретних робіт; експертну комісію для оцінки матеріальних носіїв інформації, що планується для передачі іноземцям та яка перебуває на загальному зберіганні); здійснює науково-методичне керівництво архівними відділами райдержадміністрацій, міськрад, трудовими архівами з питань використання інформації документів, формування Національного архівного фонду і діловодства та роботи з установами-джерелами формування Національного архівного фонду; виконує обов'язки заступника директора-начальника відділу забезпечення збереженості документів, обліку і довідкового апарату на період його відсутності.[61]

У той же час заступник директора – начальник відділу забезпечення збереженості документів, обліку і довідкового апарату: підпорядковується директору архіву; забезпечує реалізацію практичних заходів, спрямованих на виконання нормативних документів Президента України, Кабінету Міністрів України, відповідних розпоряджень голови облдержадміністрації та інших документів згідно з розподілом обов'язків; виконує обов'язки уповноваженої особи з питань запобігання та виявлення корупції державного архіву (організовує роботу щодо виконання Закону України «Про запобігання корупції», інших нормативно-правових актів щодо запобігання та виявлення

корупції в державному архіві відповідно до чинного законодавства; розробляє, організовує та здійснює контроль за проведенням заходів щодо запобігання корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаних з корупцією); за дорученням директора ДАРО представляє інтереси державного архіву у взаємовідносинах з іншими органами влади, установами, організаціями у питаннях, що стосуються архівної справи в області; організовує підготовку пропозицій щодо вдосконалення мережі державних архівних установ, розробку програм розвитку архівної справи згідно з розподілом обов'язків; очолює і організовує роботу науково-методичної ради державного архіву; забезпечує контроль та виконання заходів щодо охорони праці, пожежної безпеки; очолює постійно діючі і тимчасові комісії, в тому числі з питань охорони праці, пожежної безпеки; проводить особистий прийом громадян з питань, що належать до повноважень державного архіву; підписує архівні довідки, що надаються громадянам, в корпусі № 1 та документи державного архіву за попереднім погодженням з директором державного архіву; вирішує питання про видачу документів Національного архівного фонду, що зберігаються в державному архіві, працівникам державного архіву і користувачам та про доступ користувачів до роботи над документами; за потреби організовує проведення атестації робочих місць; контролює виконання планів роботи, наказів і рішень колегії державного архіву з питань згідно з розподілом обов'язків; здійснює керівництво відділом забезпечення збереженості документів, обліку і довідкового апарату; спрямовує, координує і контролює роботу організаційно-аналітичного відділу; здійснює науково-методичне керівництво архівними відділами райдержадміністрацій, міськрад, трудовими архівами з питань забезпечення збереженості документів, обліку та довідкового апарату, охорони праці, пожежної безпеки, організаційних питань; виконує обов'язки заступника директора-начальника відділу управлінської документації та використання інформації документів на період його відсутності. [59]

На головного спеціаліста з питань персоналу Державного архіву Рівненської області (посада якого напряму підпорядковується директору архіву) покладено зобов'язання, що стосуються адаптації новопризначених працівників, формування організаційної культури Державного архіву Рівненської області. [60]

Положення про самостійні структурні підрозділи Державного архіву Рівненської області передбачають таку координацію дій між структурними підрозділами архіву (відділи, сектори):

- взаємодіяти з питань, що належать до їх компетенції, із структурними підрозділами архіву, органами державної влади та органами місцевого самоврядування, іншими підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами;

- одержувати у встановленому законодавством порядку від посадових осіб та іншого персоналу державних органів та органів місцевого самоврядування, що діють на відповідній території матеріали та інформацію (у тому числі письмову), необхідну для здійснення покладених на них завдань;

- за погодженням з директором брати участь у конференціях, семінарах, нарадах та інших заходах з питань Національного архівного фонду;

- за погодженням з директором Державного архіву Рівненської області організовувати проведення семінарів, нарад та інших заходів з питань, що належать до їх компетенції;

- обробляти персональні дані фізичних осіб відповідно до законодавства з питань захисту персональних даних для виконання покладених на них завдань;

- за дорученням директора представляти Державний архів Рівненської області в інших органах державної влади, органах місцевого самоврядування, підприємствах, установах та організаціях з питань, що належать до їх компетенції.

- ініціювати перед директором Державного архіву Рівненської області проведення нарад, утворення робочих груп для проведення заходів контролю

на відповідній території, проведення конференцій, навчань, семінарів з питань, що належать до компетенції відповідного структурного підрозділу.

- користуватися інформаційними базами даних державних органів, державною системою урядового зв'язку та іншими технічними засобами. [51]

Додатково варто зазначити, що керівники самотійних структурних підрозділів Державного архіву Рівненської області: забезпечують своєчасність і повноту виконання завдань та функцій структурного підрозділу архіву; організовують роботу структурного підрозділу Державного архіву Рівненської області, несуть персональну відповідальність за виконання покладених на структурний підрозділ завдань і здійснення ним своїх функцій, аналізують результати роботи структурного підрозділу, вживають заходів щодо підвищення її ефективності, встановлюють ступінь відповідальності працівників структурного підрозділу; забезпечують взаємодію структурного підрозділу Державного архіву Рівненської області з органами державної влади та органами місцевого самоврядування у вирішенні питань, що належить до компетенції структурного підрозділу Управління; планують роботу структурного підрозділу Державного архіву Рівненської області, вносять пропозиції щодо формування планів роботи структурного підрозділу архіву; забезпечують виконання працівниками структурного підрозділу Державного архіву Рівненської області доручень та розпоряджень директора, голови обласної державної адміністрації в межах повноважень; звітують перед директором Державного архіву Рівненської області про виконання покладених на структурний підрозділ завдань та затверджених планів робіт; організовують та забезпечують здійснення внутрішнього контролю у структурному підрозділі; забезпечують контроль за оформленням на належному рівні документів, а також організацію діловодства та зберігання документів у структурному підрозділі; забезпечують співробітництво з іншими структурними підрозділами Державного архіву Рівненської області; вживають заходів щодо удосконалення організації та підвищення ефективності роботи структурного підрозділу архіву;

забезпечують дотримання працівниками структурного підрозділу правил внутрішнього службового розпорядку та виконавської дисципліни тощо. [16]

У Державному архіві Рівненської області на експериментальній основі у 2020-2021 роках було здійснено підключення працівників у систему електронного документообігу, а також організовано навчання для користувачів цієї системи. [9]

Система електронного документообігу органів виконавчої влади забезпечує єдність вимог до організації та автоматизації електронного документообігу в органах виконавчої влади України, здійснює оптимізацію складу та уніфікацію форм і реквізитів документів, дозволяє здійснювати типові технологічні процеси й процедури документування інформації та маршрути її руху в органах виконавчої влади, дозволяє співробітникам органів виконавчої влади подолати комунікаційні бар'єри внаслідок автоматизації процесу обміну електронними документами. [26]

За даними Національного центру підтримки електронного урядування, в державних архівах впроваджено та експлуатується СЕД, більшість з яких на даний час є несумісними між собою як за форматами електронного документу, так і за форматами ЕЦП. Така ситуація стала можливою у результаті хаотичного, несистемного розвитку національної системи ЕЦП та відсутності сертифікації СЕД і уніфікованих форматів, що не тільки унеможливорює електронну взаємодію архівів між собою при наданні ними послуг та є загрозою національній безпеці держави, але й створює значні труднощі для бізнесу, особливо в процесі надання електронної звітності контролюючим органам. [11]

До переваг використання системи електронного документообігу в держархіві можна віднести:

- новий рівень автоматизації управлінського документообігу;
- підвищення прозорості процесів розробки та обробки документів з можливістю контролю їх виконання на будь-якому етапі;
- зменшення кількості втрачених документів на шляху до виконавця;

- уніфікація документів Державного архіву Рівненської області; сучасний зручний інтерфейс;

- підвищення швидкості обробки документів працівниками;
- своєчасне й об'єктивне інформування керівництва про стан документів та хід їх опрацювання та ін. [23]

Не зважаючи на те, що штат працівників Управління становить 39 осіб, в колективі сформувався сприятливий соціально-психологічний клімат.

Напрацювання працівників установи систематично стають предметом публічного висвітлення на Facebook та Instagram сторінці Державного архіву Рівненської області. Керівництво архіву всіляко сприяє створенню сприятливих умов для постійного професійного навчання, підвищення рівня фаховості працівників архіву, в тому числі й через внутрішні навчання, як вид самоосвіти.

Ефективна управлінська діяльність керівництва Державного архіву Рівненської області формується на:

- комплексному підході до розподілу обов'язків між працівниками структурних підрозділів архіву;
- визначенні пріоритетних завдань;
- якісному таймінгу;
- встановленні чітких часових меж для виконання функціоналу;
- орієнтацією на загальний результат та престиж. [28]

Проаналізувавши діяльність Державного архіву Рівненської області можна зробити висновок, що політика керівництва має ряд здобутків та прорахунків.

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Якісне та швидке виконання запитів, які надходять від громадськості. 2. Постійна участь персоналу у заходах із підвищення кваліфікації для працівників архівних установ. 3. Систематичне наповнення та	1. Недостатня кількість спеціалізованого обладнання для швидкого оцифрування документів. 2. Низький рівень заробітної плати. 3. Велике навантаження працівників у зв'язку зі скороченням штату.

упорядкування Національного архівного фонду. 4. Широка комунікація з суспільством через роботу читальних залів та столів довідок. 5. Систематичне оцифрування документів Національного архівного фонду архіву та можливість вільного доступу дослідників через сайт архіву. 6. Постійне покращення умов праці, шляхом проведення ремонтних робіт в приміщеннях установи. 7. Розвиток стресостійкості у працівників. 8. Якісне управління людськими ресурсами з урахування особливостей психологічного та емоційного стану працівників. 9. Співпраця з архівними установами, музеями та іншими установами України та світу.	4. Шкідливий вплив старих документів на фізичне здоров'я працівників архіву.
Можливості	Загрози
1. Створення онлайн-архіву. 2. Професійний розвиток та самореалізація працівників архіву. 3. Створення 3-D виставок на основі карт, що зберігаються в фондах архіву. 4. Обмін досвідом з працівниками закордонних архівів, внаслідок службових відряджень. 5. Можливість вивчення та підвищення рівня володіння іноземною мовою безкоштовно.	1. Кризова ситуація в державі, спричинена військовою агресією росії. 2. Плинність кадрів, спричинена низьким рівнем заробітної плати, значним навантаженням, обмеженням можливості додаткового заробітку та воєнним станом. 3. Емоційне вигорання працівників архіву в умовах воєнного стану. 4. Погіршення стану документів Національного архівного фонду. 5. Обмежена можливість приміщень Державного архіву Рівненської області в подальшому накопиченні документів Національного архівного фонду через

	брак площі.
--	-------------

Отже, відповідно до чинного законодавства України у Державному архіві Рівненської області функціонує система керівництва установою. Важлива увага приділяється впровадженню новітніх технологій, які дають змогу більш ефективно працівникам виконувати свої службові обов'язки та професійно зростати.

Висновки до розділу 1.

Процес творення архівної справи, як галузі публічного управління бере свій початок в часи Київської Русі. Впродовж століть архівна справа розвивалась, удосконалювалась та відігравала значиму роль в державному управлінні.

Усвідомлення значимості надбань українського Національного архівного фонду для наступних поколінь держави та світу, є рушійною силою для системи захисту архівної галузі на юридичному рівні та удосконаленню існуючих правничих документів. На превеликий жаль, за роки незалежності української держави, в нормативно-правовому полі поки що не вдалося побудувати достатньо функціональну та несуперечливу систему архівних установ, яка була б покликана здійснювати державно-управлінські функції. Це є причиною недосконалості деяких елементів механізму реалізації державної політики у сфері архівної справи і діловодства.

Разом з тим, публічні управлінці архівної справи докладають чимало зусиль для систематичного поступального руху вперед, приймаючи виклики та потреби сучасності. Яскравий приклад – діяльність Державного архіву Рівненської області.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У ГАЛУЗІ АРХІВНОЇ СПРАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (НА ПРИКЛАДІ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

2.1. Аналіз змін в публічному управлінні архівної галузі в період воєнного стану

24 лютого 2022 року став тим фатальним днем, що назавжди розділив наше життя на «до» та «після». О 3:40 ранку російська танкова колона вдерлася в Україну, порушивши територіальну цілісність української держави. Це стало початком повномасштабного вторгнення в нашу країну та порушувало всі міжнародні норми й закони. Цей акт агресії призвів до масштабної гуманітарної кризи, став серйозною загрозою для безпеки цієї планети.

Війна, яка триває майже два роки, сьогодні є найбільшим військовим конфліктом у Європі з часів Другої світової війни та має далекосяжні наслідки для всього світу. Ця трагедія не лише призвела до загибелі тисяч українських людей, мільйонів біженців і масштабних руйнувань в Україні, але й посилила геополітичну напруженість, призвела до зростання цін на енергоносії та продовольство, поставила під загрозу глобальну безпеку світу в цілому.

Закономірно, що окупаційні дії росії призвели до суттєвих змін у всіх сферах суспільного життя та публічного управління, зокрема в галузі архівної справи.

Умови воєнного стану

вимагають від архівних установ виконання нових завдань та адаптації до нових реалій. [83]

Оскільки Національний архівний фонд вважається фундаментальною основою архівної галузі, то закономірно, що в сучасних реаліях головне завдання архівів усіх рівнів – вберегти документи НАФ, як складову культурної скарбниці України.

На міжнародному рівні питання збереження культурних надбань в надзвичайних ситуаціях намагались упорядкувати в правовому контексті ще в XIX столітті. Свідченням цього можна вважати Брюссельську міжнародно-правову конференцію (1874 р.) та проєкт «Брюссельської декларації про закони та звичаї війни», яка мала на меті зменшити людські страждання в період збройного конфлікту держав-учасниць, за допомогою кодифікації законів та звичаїв війни. У ст. 8 Декларації передбачалося, що «власність громад, а також релігійних установ та благодійних навчальних, художніх і наукових закладів, навіть таких, що належать державі, має поважатися на рівні з приватною власністю. Всіляке загарбання, а також навмисне руйнування чи пошкодження подібних установ, пам'яток, художніх і наукових творів переслідуються відповідною владою» [13]. Окрім того, ст. 17 Декларації зазначала: «Під час бомбардування необхідно вживати всіх належних заходів для збереження, наскільки це можливо, церков, художніх, наукових та благодійних споруд, шпиталів та інших пунктів, призначених для зібрання хворих і поранених, якщо тільки останні не використовуються водночас і для досягнення якихось воєнних цілей.

Обложеної зобов'язуються вирізнити ці споруди особливими видимими знаками, що їй належить завчасно вказати супротивникові». [13]. Цей документ не набув остаточного юридичного оформлення, а його норми не знайшли відображення ні в одному нормативному документі будь якої держави.

Наступна спроба захистити культурні надбання в часи воєних дій мала більш вдалий результат та завершилась прийняттям «Конвенції про закони і звичаї суходільної війни» (1907 р.), де ст. 27 зазначала, що «При облогах і бомбардуваннях повинні бути вжиті всі необхідні заходи для того, щоб уберегти, наскільки це можливо, будівлі, призначені для цілей релігії, мистецтва, науки чи благодійності, історичні пам'ятки, госпіталі та місця, де зібрані хворі і поранені, за умови, що вони не використовуються в цей час для військових цілей. До обов'язків тих, хто знаходиться під облогою, належить

позначення наявності таких будівель або місць відмітними та видимими знаками, які повідомляються супротивнику заздалегідь» [34].

1935 р. набрав юридичної сили «Договір про охорону художніх та наукових закладів та історичних пам'ятників» (в історії отримав назву «Пакт РЕРІХА»). Основна мета, яку переслідували творці законопроекту – «захистити в час будь-якої небезпеки всі державні та приватні нерухомі пам'ятки, що становлять культурну скарбницю народів». Стаття 1 чітко обумовлювала: «Історичні пам'ятки, музеї, наукові, художні, навчальні й культурні заклади розглядатимуться як нейтральні та користуватимуться повагою і захистом з боку сторін, що воюють. Така ж повага й захист надаватимуться історичним пам'яткам, музеям, науковим, навчальним, художнім закладам як у дні миру, так і під час війни» [22].

На сьогодні світова спільнота в питаннях захисту об'єктів культурних надбань кожної держави керується «Конвенцією про захист культурних цінностей у випадках збройного конфлікту» [35], яка була підписана на міжнародній конференції в Гаазі 14 травня 1954 року (серед 59 держав-учасниць була і росія) та доповнена Другим Протоколом 1999 році. За своєю суттю цей документ визначає поняття та вносить питання захисту й збереження культурної спадщини є обов'язковим для виконання 80 країнами світу (на 1997 рік саме стільки держав підписали документ).

Україна лише після окупації Автономної Республіки Крим та початку збройного конфлікту на Донбасі розпочала активну підготовку до ратифікації Другого Протоколу і тільки 30 квітня 2020 року цей процес був вдало завершений. Положення Конвенції розглядають на вимисні та цілеспрямовані дії, які завдають шкоди культурним цінностям, як військові злочини та передбачають індивідуальну кримінальну відповідальність за вчинення таких злочинів. Більше того, в статті 18 Другого Протоколу за злочини проти культурних цінностей передбачено видачу винних осіб.

Також заборонені будь-які роботи, котрі призводять до зміни вигляду об'єктів культурної спадщини. [43]

В Україні до внутрішньо-державних нормативних документів, які регулюють питання захисту культурних цінностей у випадку збройного конфлікту можна віднести Закон України «Про охорону культурної спадщини» [74] та «Про охорону археологічної спадщини» [73]. Правова система охорони культурної спадщини також деталізується в підзаконних актах, переважно наказах Міністерства культури та оборони України.

Поступове утвердження тісного взаємозв'язку культурної спадщини та групової ідентичності обумовило зміни підходів до питань збереження культурної спадщини в умовах збройних конфліктів ХХІ століття. Так, у доповіді експерта НАТО Фредеріка Росена відзначено зростання ролі культурної спадщини у війнах ХХІ століття – від Балкан до Іраку, а також в Афганістані, Малі, Лівії та Сирії. Безпрецедентна роль, яку набуває культурна спадщина у збройних конфліктах, обумовила трансформацію підходів ключових міжнародних організацій щодо захисту культурної спадщини, що охоплюють питання:

- нової ролі політики ідентичності, як основного рушія збройних конфліктів;
- розквіт гібридних воєн;
- питання глобалізації конфлікту та його урбанізації;
- розвиток транснаціонального незаконного обігу культурних цінностей;
- нові міжнародні норми щодо захисту культурної спадщини. [8]

Наявна система міжнародного права щодо захисту культурних цінностей в умовах збройного конфлікту не містить дієвих інструментів, котрі б врятували від злочинів проти культурної спадщини. Саме тому питання вдосконалення політики щодо захисту культурних надбань окупованої країни набуває все більшої значимості не тільки для збереження, але й для забезпечення миру та безпеки на глобальному та національному рівнях.

На превеликий жаль, російські окупанти цілеспрямовано використовують тактику культурного знищення, котра є не новою і часто застосовується

агресорами під час воєнних конфліктів. Основна мета тактики – умисне знищення культурних надбань народу. Такі дії в подальшому вкрай негативно позначаються на можливостях його самовідтворення, як національної ідентичності та мають нищівний вплив на можливості повноцінного розвитку наступних поколінь. Систематичні ракетні удари, запуски шахедів та безпілотників під час російсько-української війни, хаотичне знищення об'єктів громадської інфраструктури та архітектурних культурних пам'яток засвідчують особливе бажання росіян знищити вікові надбання української культурної скарбниці для подальшої втрати самобутності та автентичності українського народу.

Прикладом такої умисної руйнівної діяльності може слугувати Державний архів Херсонської області, який з березня по листопад 2022 року перебував під окупаційним російським режимом. Зі слів директорки архіву Ірини Лопушинської, на березень 2022 року в установі зберігалось близько 970 тисяч одиниць, що відображали різні історичні періоди та носили різноплановий характер. Особливо громіздкими та інформативними були архівні фонди документів періоду Голодомору. Після відступу окупантів працівники Державного архіву Херсонської області виявили, що за 9 місяців інтервенції загарбники вивезли близько 400 тисяч одиниць зберігання архівних фондів. Зі слів директорки архіву, в першу чергу вивезли документи XIX-XVIII ст., які зберігались в центральному корпусі архіву і тільки брак часу врятував більшу частину архівних надбань. Втішає той факт, що певна частина вивезених документів дублюється в інших фондах (приміром, вивезли фонди, які акумулювали й узагальнювали документи, але залишились фонди районів та міст, де можна знайти тотожну інформацію). Ще одним рятівним кругом надбань Національного архівного фонду Державного архіву Херсонської області стала програма оцифрування документів – частина вивезених документів була оцифрована в довоєнний період і тому збережена для нащадків у цифровому форматі. [55]

19 червня 2023 р. керівник Державної архівної служби України А. Хромов інформував суспільство, що у результаті підриву російськими окупантами Каховської ГЕС було знищено міський архів в окупованій Голій Пристані. Вода стала одним із тих факторів, який є «найбільш небезпечним для збереження архівних документів». Приміщення архіву в Голій Пристані було затоплено, після чого будівля впала. Документи, що там зберігалися, були підтоплені й перебували під завалами. [15].

Ще однією непоправною втратою для Національного архівного фонду України стало влучання російської ракети в приміщення Служби безпеки України у Чернігівській області 25 березня 2022 р. Внаслідок пожежі будівлі згоріло понад 13 тисяч справ на репресованих осіб, документи радянської спецслужби – накази, листування, особові та агентурні справи XX ст. Певна частина українців та емігрантів з України, назавжди втратили можливість дізнатись про своїх прашчурів, які були «розкуркулені» та репресовані комуністичним тоталітарним режимом. [84].

На початку війни у Київській області (Буча, Ірпінь, Васильків, Бородянка, Красятині, Іванків) постраждали приміщення архівів. У робочих кімнатах працівників та архівосховищах окупанти викрали організаційну техніку, забруднили коробки зі справами. Але на щастя документи та працівники у вищезазначених архівах не постраждали [84].

Незважаючи на втрати НАФ після повномасштабного вторгнення росії, варто відзначити і позитивні тенденції: на сьогодні ризики втрат архівних документів сягають до 2%, у той час, як в 2014 році, внаслідок тимчасової окупації окремих районів Донецької, Луганської областей, Автономної Республіки Крим та міста Севастополя було втрачено близько 8% всього Національного архівного фонду України [88].

Отже, руйнування архівів та ймовірність втрати надбань Національного архівного фонду України в ході повномасштабної військової агресії гостро

актуалізували питання формування на державному рівні політики зі збереження культурної спадщини. Пріоритетним напрямком зі збереження архівних надбань стало оцифрування документів з метою створення цифрової культурної спадщини.

2.1. Аналіз змін в публічному управлінні архівної галузі в період воєнного стану

З початком повномасштабного вторгнення росії, виникла гостра потреба змін в системі публічного управління України. Українська держава вперше за роки незалежності зосередила свої зусилля на забезпеченні безпеки країни та захисті населення. Для посилення обороноздатності було розпочато будівництво нових оборонних споруд та посилено обороноздатність існуючих, активно розпочалась закупівля озброєння та військової техніки, проводилась робота щодо отримання допомоги від міжнародних організацій та країн-партнерів, було оголошено загальну мобілізацію в Україні. Усі ці дії потребували матеріальних витрат, що привело до перегляду бюджету держави та зміни пріоритетів.

Усвідомлюючи можливість втратити надбання Національного архівного фонду назавжди, Державна архівна служба України, державні архівні установи України та спеціальні установи страхового фонду документації у 2022-2023 роках націлюють свою діяльність на реалізацію державної політики у сфері архівної справи, діловодства, створення і функціонування державної системи страхового фонду документації. З цього часу, розпочинається посилена робота та курс на:

1. «Відкриті архіви», прозора, зрозуміла та ефективна комунікація з партнерами та стейкхолдерами;
2. Ефективне формування та забезпечення збереженості Національного архівного фонду як складової світової культурної спадщини;
3. Забезпечення сталого розвитку та підтримка потенціалу державної системи страхового фонду документації;
4. Цифровізація архівів та установ страхового фонду документації як фактор зростання економіки України, попиту на інформаційні ресурси і послуги.

З початком воєнних дій на території України перед архівними установами постали нові важливі та негайні пріоритети:

- організація цивільного захисту працівників;
- проведення заходів щодо забезпечення збереження документних Національних архівних фондів;
- розробка алгоритму діяльності архівів у воєнний час. [85]

Для реалізації поставлених задач, приміром, вже 24 лютого 2022 р. вийшло розпорядження Національної академії наук України «Про роботу установ, організацій і підприємств, АН України в умовах воєнного стану в Україні», яким, зокрема, передбачалось переведення працівників на дистанційний режим роботи. Такі дії надали правову підставу для можливості переміщення працівників у більш безпечні місця перебування і водночас збереження кадрового потенціалу архівів. Крім того, розпорядження визначало основні завдання щодо організації захисту приміщень, обладнання тощо. А 3 березня 2022 р. – розпорядження «Про збереження документації», у першу чергу відносно документів з кадрових питань, у зв'язку із запровадженням на всій території України воєнного стану. [94]

Варто зазначити, що територія України умовно розділилась на три частини: територія, де ведуться активні бойові дії; територія, дуже близька до місця активних бойових дій та віддаленні «спокійні» області, які могли функціонувати в звичному режимі. Зрозуміло, що перші дві групи потребували посиленої уваги та рішучих й кардинальних змін в організації робочих питань. Тут першочергового вирішення потребували питання евакуації працівників, організації їх праці за межами визначеного робочого місця, налагодження комунікації з ними та їхньої психологічної підтримки. Треба зазначити, що працівники, які перемістились в інші регіони України чи виїхали за кордон, виконуючи основну роботу дистанційно або навіть перебуваючи у відпустці без збереження заробітної плати, активно допомагали державі та збройним силам України. Вони стали активними учасниками волонтерських рухів, ініціаторами і

організаторами конкретної допомоги (засобами зв'язку, медикаментами, продуктами, реабілітаційними заходами) працівникам своїх колективів та інших наукових установ, що перебували у щойно визволених населених пунктах. [43]

Надзвичайної важливості набувала особлива місія архівних працівників – захист і збереження національної архівної скарбниці в умовах практично одночасних активних воєнних дій на більшій частині території держави. Успішне продовження роботи архівістів з поповнення НАФ потребувало налагодження роботи експертних комісій установ, забезпечення кворуму їх членів, надання методичної допомоги архівним відділам щодо особливостей роботи в умовах воєнного стану. [94]

З початком російської агресії практично призупинили свою роботу читальні зали усіх архівів України. Це було зроблено з метою збереження життя відвідувачів, оскільки не було можливості захистити під час тривоги читачів та документи.

Не зважаючи на запроваджений дистанційний режим роботи працівників архівних установ, які розташовувались на територіях активних бойових дій, було вжито чимало дієвих заходів для збереження і захисту архівних документів. Керівництво вирішувало питання щодо внутрішнього переміщення певних документів у більш безпечні місця з точки зору умов і охорони, в тому числі розглядалось і можливість транспортування фондів до більш «спокійних» областей України. Проте, масштабного переміщення документів НАФ не відбувалось. [85]

Значну допомогу в здійсненні захисних робіт надали зарубіжні інституції – наукові, архівні, бібліотечні, музейні міжнародні організації, національні академії наук та архіви, окремі установи. З перших днів війни Державна архівна служба України звернулася до всього світу з проханням про вжиття заходів проти держави-агресора росії та її інституцій і, водночас, про допомогу незалежній Україні. Світові наукові, архівні, бібліотечні, музейні організації підтримали ініціативу України про припинення членства представників росії у

міжнародних науково-культурних організаціях та співпрацю з ними. Архівні установи України припинили опрацювання запитів установ та громадян російської федерації та республіки білорусь. Окрім того інформаційний простір заповнили відгуки демократичних сил про підтримку України і надання конкретної допомоги українському народу, установам і організаціям. [83]

Світова спільнота була готова надати допомогу Україні в таких спрямуваннях:

- участь в організації прихистку наших громадян;
- надання грантів і стипендій для залучення студентів та науковців до спільної співпраці в зарубіжних інституціях;
- виділення місця у хмарних сховищах на серверах європейських держав для зберігання оцифрованої культурної спадщини та інших інформаційних електронних ресурсів архівів та бібліотек України для убезпечення їх знищення від кібернападів країни-агресора;
- виділення необхідних матеріально-технічних засобів (вогнетривких сейфів, безкіслотного пакувального паперу, коробок, вогнегасників спеціального призначення тощо) для захисту архівної спадщини на території України.

З введенням в Україні воєнного стану, ще активніше йде мова про потребу в оцифрування документів НАФ та пришвидшенні організації цифрових архівів документів. Останні роки роботи в умовах карантинних обмежень для працівників і користувачів архівів та воєнного стану доводять правильність курсу в архівній галузі на пришвидшення оцифрування. [88]

Як зазначила у доповіді в червні 2022 р. на онлайн Конференції європейських національних бібліотек в Анкарі генеральний директор НБУВ член-кореспондент НАН України Л. А. Дубровіна: «відсутність потужного сучасного обладнання для оцифрування наших колекцій – це пряма загроза культурній спадщині під час війни». [94]

Але, на превеликий робота відбувається не так швидко, як цього вимагають обставини. Для покращення ефективності роботи архівів та задоволення гальних питань на заваді є проблеми, щовже давно піднімаються працівниками архівної системи України. Це, в першу чергу, нестача спеціально обладнаних приміщень архівосховищ і перевантаження документами наявних площ, не належне штатне кадрове врегулювання архівних установ, незадовільне матеріально-технічне оснащення потреб архівів у забезпеченні збереження фондів, здійсненні оцифрування архівних інформаційних ресурсів. [79]

Таким чином, з початку повномасштабної агресії росії проти України архівна галузь опинилася у складній ситуації. Частину архівних фондів агресорами було викрадено, частина документів загинула внаслідок злочинної діяльності ворогів. Однак, незважаючи на складнощі більшість документів вціліли, а архівні установи продовжували працювати в онлайн режимі. Значну підтримку українським архівістам у цей складний час надавала й надає світова спільнота. Одним із ключових завдань стало проведення оцифрування документів НАФ.

2.2 Оцінка ефективності змін в публічному управлінні архівної галузі в період воєнного стану (на прикладі Державного архіву Рівненської області)

Державний архів Рівненської області – орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері архівної справи та діловодства, створення і функціонування державної системи страхового фонду документації.

Ефективна, дієва та скоординована система архівних установ, призначена для зберігання, примноження та використання Національного архівного фонду України як складової частини вітчизняної і світової культурної спадщини, що є надбанням української нації.

У зв'язку з військовою агресією російської федерації та окупацією Сходу України 24 лютого 2022 року робота Державного архіву Рівненської області та підзвітних архівних установ Рівненської області проводиться відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», Указу Президента України від 24 лютого 2022 № 68/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», Указу Президента України від 24 лютого 2022 № 68/2022 «Про утворення військових адміністрацій», відповідних наказів, розпоряджень голови Рівненської обласної державної адміністрації – Рівненської обласної військової адміністрації та скорегованих планів роботи Державного архіву Рівненської області (далі – ДАРО). [63]

Основні зусилля колективу Державного архіву Рівненської області в перші місяці війни були направлені на адаптацію діяльності установи до нових викликів сьогодення. Незважаючи на воєнний стан, працівники архіву приклали чимало зусиль, щоб налагодити роботу в звичному режимі та максимально продуктивно виконувати функціональні обов'язки. [4]

Оскільки одним з головних напрямів діяльності архіву є організація формування НАФ, забезпечення збереженості документів популяризація та використання документів, то і надалі було продовжено роботу в цьому руслі. У 2022 році працівниками відділу формування НАФ і діловодства здійснено

експертизу цінності²¹⁴ документів особового походження. За результатами експертизи сформовано 42 одиниці зберігання, які внесено до описів постійного зберігання: 1 одиницю зберігання за 1948 рік до фонду «Камінська Надія Петрівна, заслужена артистка УСРР» та 41 одиницю зберігання за 1985 - 2016 роки «Колекція документів, пов'язаних з вшануванням подвигу учасників Революції Гідності та увічнення пам'яті Героїв Небесної сотні». Також здійснено експертизу цінності 100 одиниць зберігання документів з кадрових питань (особового складу) за 1939-1945 роки переданих Департаментом фінансів Рівненської обласної державної адміністрації, як таких що відображають перебіг політичних, економічних та міграційних процесів у зв'язку із зміною політичних режимів на Рівненщині. За наслідками експертизи цінності сформовано 27 одиниць зберігання, які внесені до опису справ постійного зберігання. У 2022 році здійснена експертиза цінності 167 фотодокументів, котрі відображають політичне, соціально-економічне та культурне життя Рівненщини у 2020 році. За результатами експертизи на постійне зберігання відібрано 31 фотодокумент. [25]

Відповідно до статті 6 Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» та «Положення про експертно-перевірну комісію Державного архіву Рівненської області» для розгляду методичних та практичних питань, «пов'язаних з експертизою цінності документів, внесення їх до НАФ або вилучення документів з нього, здійснення організаційно-методичного

керівництва діяльністю експертних комісій архівних відділів районних, міських рад, а також експертних комісій державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежної форми власності, громадських об'єднань, релігійних організацій, їх відокремлених підрозділів, які за рішенням ЕПК державного архіву внесені до джерел формування НАФ, фондово-закупівельних комісій музеїв, що перебувають у державній чи комунальній власності, експертно-оцінних комісій бібліотек,

що перебувають у державній чи комунальній власності» було створено **експертно-перевірну комісію** (далі - ЕПК). [71]

У 2022 році було схвалено ЕПК описів на управлінську документацію на 5774 одиниць зберігання (165% від запланованого), на документи особового походження на 42 одиниці зберігання (210 %), на відеодокументи 13 одиниць обліку (100 %). Погоджено на ЕПК описів справ з кадрових питань (особового складу) на 5836 одиниць зберігання (584%). Загалом за 2022 рік було підготовлено та проведено 15 засідань ЕПК. У зв'язку з введенням воєнного стану виїзні засідання ЕПК не здійснювались. [2]

Впродовж 2022 року було розглянуто 44 номенклатури справ обласних установ Списку юридичних осіб - джерел формування НАФ (220% від запланованого), погоджено 12 інструкцій з діловодства (120%), 21 положення про ЕК (210%), 19 положень про архівний підрозділ (380%), 2 положення про служби діловодства (100%). [25]

У 2022 році упорядкування здійснили 67 установ з них:

- 59 установ Списку юридичних осіб - джерел формування Національного архівного фонду, які передають документи до Державного архіву Рівненської області (24 установи упорядкували документи на договірних засадах, 35 – власними силами);

- 8 установ Списку юридичних осіб, у діяльності яких не утворюються документи Національного архівного фонду.

Упорядковано 2028 одиниць зберігання управлінської документації постійного зберігання (102%), 435 одиниць зберігання управлінської документації тривалого (понад 10 років) зберігання (435%), 1146 одиниць зберігання документів із кадрових питань (особового складу) (229 %), управлінської документації тимчасового зберігання 47963 одиниці зберігання (95%). [30]

Згідно з листом Державної архівної служби України від 01 червня 2020 року № 1845/01/0 «Про формування архівних колекцій документами,

пов'язаними з COVID-19» у 2022 році працівники відділу формування НАФ і діловодства Державного архіву Рівненської області організували роботу із збирання документів подій про спалах, перебіг, боротьбу з поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-Co-2, та її наслідками. За результатами роботи та експертизи цінності сформовано 4 одиниці зберігання документів на паперовій основі за 2020 - 2021 роки та 13 одиниць обліку відеодокументів загальним обсягом 4 години 33 хвилини 6 секунд. [18]

Відповідно до листа Державної архівної служби України від 03 квітня 2022 року № 1339/2.01-24/0 «Про ініціативне документування подій, фактів та формування архівних колекцій в умовах воєнного або надзвичайного стану» розпочато формування відповідної колекції. Працівниками відділу формування НАФ і діловодства у 2022 році здійснювався відбір документів із зазначеної тематики. У 2022 році до опису справ постійного зберігання внесено 2 одиниці зберігання. Експертиза цінності та формування колекції було продовжено у 2023 році. [42]

Відповідно до листа Державної архівної служби від 10 травня 2022 року № 1668/2.01-24/0 17 березня 2022 року набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України від 13 березня 2022 р. № 303 «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану». Державна архівна служба України пропонувала, за можливості, здійснити коригування плану розвитку архівної справи на 2022 рік щодо виключення проведення комплексних, тематичних, контрольних перевірок джерел формування Національного архівного фонду на період воєнного стану. План був відкореговано. [2]

Ще одним важливим напрямом роботи Державного архіву Рівненської області займає питання збереження Національного архівного фонду в умовах воєнного стану. Документи НАФ містять у собі безцінну інформацію про історію та культуру України в цілому та Рівненської області зокрема, а також

про життя й діяльність її громадян. Втрата цих документів була б непоправною втратою для української нації.

17 жовтня 2019 року набрав чинності наказ Міністерства юстиції України № 3194/5 «Про затвердження Порядку забезпечення евакуації, зберігання та знищення документів в умовах особливого періоду», [67] який поширюється на центральні та галузеві державні архіви, Державний архів в Автономній Республіці Крим, державні архіви областей, міст Києва і Севастополя, архівні відділи райдержадміністрацій, архівні відділи міських рад, державні органи, органи місцевого самоврядування в умовах особливого періоду у разі прийняття рішення про евакуацію відповідної установи. Відповідно до Порядку, державні архіви, архівні відділи мають бути у постійній готовності для розгортання роботи в умовах особливого періоду, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію або доведення його до виконавців щодо прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій. Усі архівні установи мали розробити: переліки справ (документів), що передаються для зберігання до державних архівів (архівних відділів), вивозяться до місць евакуації, знищуються, залишаються на місці; списки працівників, відповідальних за організацію та виконання заходів із підготовки та передавання справ (документів) до відповідного державного архіву (архівного відділу), вивезення до місць евакуації, за облік і зберігання справ (документів), а також їх знищення; порядок транспортування справ (документів) до державного архіву (архівного відділу), до місць евакуації; порядок забезпечення охорони документів під час їх підготовки до транспортування та під час транспортування; порядок черговості вивезення документів до місць евакуації. [46]

Ще одним важливим кроком для збереження Національного архівного фонду України та популяризації історії та культури України є оцифровування архівних документів. Оцифровування архівних документів є складним і

трудомістким процесом. Воно вимагає наявності спеціального обладнання та кваліфікованого персоналу. Однак результати цього процесу є надзвичайно цінними. Оцифровані документи можна зберігати в електронному вигляді, що робить їх менш вразливими до пошкоджень і використовувати для наукових досліджень, освітніх цілей та для простої популяризації історії та культури України. За 2022 рік Державним архівом Рівненської області було оцифровано документів Національного архівного фонду обсягом 428 од. зб., 57 907 кадрів, фонду Р-740, опису № 2,4. Крім того, позапланово на замовлення дослідників оцифровано 322 одиниці зберігання, 45082 кадрів. [25]

Здійснюються заходи щодо поліпшення фізичного стану документів: ремонт, реставрація, опрацювання та підшивка документів. Так, приміром впродовж 2022 року відреставровано 782 аркуші, відремонтовано 3767 аркушів, опрацьовано та підшито 338 одиниць зберігання, закартоновано 6 541 одиниць зберігання. [62]

Важливим засобом контролю за збереженням документів є перевіряння наявності та фізичного стану, яке проводиться шляхом звіряння кожної описової статті з елементами описання, зазначених на обкладинках одиниць зберігання, а також фактичної наявності документів з підсумковими записами в описах з метою контролю за збереженістю архівних фондів Державними архівними установами Рівненської області у 2022 році перевірено наявність та фізичний стан 48 865 справ відповідно до Програми здійснення контролю за наявністю, станом і рухом документів Національного архівного фонду на 2020 - 2024 роки. [59]

Протягом 2022 року було удосконалено 12 описів 3 фондів на 1050 одиниць зберігання за 1938-1945 роки, проводилась робота з тематичного розроблення фонду Ф.32 – (створювалася автоматизована база іпотечного відділу Рівненського окружного суду, до якої внесено 3900 нових записів). У зв'язку з новими надходження метричних книг у 2019 – 2022 рр. проводилося доповнення бази «Каталог метричних книг, що зберігаються в Державному

архіві Рівненської області». Внесено 642 од.зб., до яких укладено географічний покажчик. [23]

20 грудня 2022 року в приміщенні Державної архівної служби України за участі Голови Укрдержархіву Анатолія Хромова, офіційного представника корпорації FamilySearch в Україні Олександра Січкаренка директора Державного архіву Рівненської області Олега Дзецька відбулося підписання договору про співробітництво з корпорацією FamilySearchInternational (США). [18]

В Державному архіві Рівненської області систематично здійснюється контроль за своєчасним виконанням завдань, визначених законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, Укрдержархіву, голови Рівненської обласної державної адміністрації.

На всі розпорядження, доручення, листи що підлягали виконанню, інформуванню, у встановлені строки готуються відповідні інформації. Так, приміром за 2022 рік підготовлено 524 інформації, листів облдержадміністрації, Укрдержархіву, іншим підприємствам, установам, організаціям. [27]

Постійно здійснюється науково-методичне керівництво і контроль за діяльністю архівних відділів районних державних адміністрацій (Вараської, Дубенської, Рівненської, Сарненської), архівних відділів міських рад та трудових архівів області відповідно до умов воєнного стану. Один з архівних підрозділів має статус юридичної особи публічного права. Штатна чисельність працівників архівних відділів райдержадміністрацій, міськрад складає 41 одиницю зберігання. Станом на сьогодні, в області функціонує 13 трудових архівів. [43]

За ініціативи Державної архівної служби України, погодженої з Міністерством закордонних справ України, на період війни росії проти України (дії воєнного стану в Україні) було припинено комунікацію та опрацювання запитів архівних та інших установ держави-окупанта, а також громадян республіки білорусь, яка є пособником російської збройної агресії, що надходять на адресу Укрдержархіву та Державного архіву Рівненської області.

З 24 лютого 2022 року по 13 лютого 2023 року робота читальних залів була припинена. Проте, надавати відповіді на запити та звернення громадян і юридичних осіб, здійснювати консультації, підтримувати зворотний зв'язок з користувачами через електронну пошту та месенджери в соціальних мережах працівники Державного архіву Рівненської області не припиняли. І як результат активної роботи, у 2022 році було виконано 149 тематичних запитів (110%), 556 біографічних запитів (87%), 69 генеалогічних запитів (138%), 102 майнових запити (68%), 556 запитів соціально-правового характеру (91%), підготовлено 6 онлайн-виставок документів. [88]

У 2023 році за сприяння Укрдержархіву директор Державного архіву Рівненської області Олег Дзецько взяв участь у стажуванні, яке проходило в архіві Чехії.

Поряд з низкою заходів для збереження, впорядкування та накопичення документів Національного архівного фонду, керівництво докладає зусиль для зміцнення матеріально-технічної бази Державного архіву Рівненської області.

Рішенням обласної ради від 07 грудня 2018 року № 1146 затверджено Програму розвитку архівної справи в Рівненській області, що схвалена розпорядженням голови Рівненської обласної державної адміністрації від 26 листопада 2018 року № 848 «Про Програму розвитку архівної справи в Рівненській області на 2019-2023 роки». Розпорядженням голови облдержадміністрації від 15 лютого 2019 року № 134 схвалені зміни до вказаної Програми. У 2021 році розпорядженням голови облдержадміністрації від 26 липня 2021 року № 570 також були схвалені зміни. [25]

У 2022 році визначені Програмою завдання не були виконані у повному обсязі – у зв'язку з початком воєнних дій кошти на реалізацію заходів не виділялися. [58]

Разом з тим, впродовж 2022-2023 років здійснено ряд заходів, що сприяли покращенню матеріально-технічної бази архіву: укладено угоду з спостереження пожежної сигналізації з ТОВ «Цифрові охоронні системи»; частково забезпечено потреби архіву журналами обліку, бланковою

продукцією, ксероксним папером та господарськими товарами; здійснено закупівлю електричної енергії; укладено угоду по обслуговуванні пожежної сигналізації; укладено угоду на вивезення сміття; частково замінено лампочки на енергозберігаючі в архівосховищах; перезаряджено вогнегасники. [62]

Упродовж 2022-2023 років Федеральним архівом Німеччини та польським INSTYTUT COLLIDARNOSKI I MESTWA IM. WITOLDA PILECKIEGO в м. Берлін, за сприяння Української православної церкви у місті Берлін, для Державний архів Рівненської області було передано сканер Czur ET 16, що надзвичайно важливо для оцифрування документів Національного архівного фонду. Крім того, архів отримав допомогу від представників Бібліотеки імені Мартіна Опіца в Герні у вигляді обладнання: сканерів типу CZUR (2), генераторів (2); витратні матеріали у вигляді: вогнетривких кишень для документів, кишеньок для фотонегативів, картонажів для зберігання архівних справ, офісний папір та інше. [77]

З перших днів повномасштабної агресії росії проти України та запровадження правового режиму воєнного стану на території України одним з основних завдань Державного архіву Рівненської області стало забезпечення безпеки працівників та налагодження безперебійної роботи установи.

Першим нормативним документом, який був націлений на врегулювання трудових відносин в умовах воєнного стану був Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» прийнятий 15 березня 2022 р.[72] Цей Закон визначив особливості проходження державної служби, служби в органах місцевого самоврядування, особливості трудових відносин працівників усіх підприємств, установ, організацій в Україні незалежно від форми власності, виду діяльності і галузевої належності, представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності в Україні, а також осіб, які працюють за трудовим договором, укладеним з фізичними особами, у період дії воєнного стану, введеного відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [75]. Цікавим є той факт, що норми Закону, які регулюють певні питання трудових відносин всупереч Кодексу законів про працю України

та іншому законодавству про працю – мають пріоритетне застосування на період дії воєнного стану для усіх установ та бізнесу незалежно від форми власності, виду діяльності і галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами.

У той же час, питання вступу на державну службу залишилися у правовому полі Законів України «Про державну службу» та «Про правовий режим воєнного стану», що привело до загострення проблеми кадрового голодування в публічній службі та вимагало прийняття невідкладних рішень. Станом на 24 лютого 2022 року в Державному архіві Рівненської області була вакантною посада завідувача сектору фінансового забезпечення – головного бухгалтера, що паралізувало роботу установи в фінансовій сфері. З іншого боку, припинення процедури проведення конкурсів, призупинення роботи Єдиного порталу вакансій державної служби та відсутність дієвого механізму взяття на роботу унеможливлювало заповнити вакантну посаду. Публічне управління опинилось в коматозному стані: державні службовці масово звільнялись та виїжджали за кордон, а заповнити вакантні посади було неможливо. І тільки з прийняттям 20 травня 2022 року Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану», який вніс зміни до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» було врегульовано питання призначення на посади публічної служби громадян України в період дії воєнного стану. У період дії воєнного стану особи призначаються на посади державної служби, посади в органах місцевого самоврядування, посади керівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки, комунальних підприємств, установ, організацій керівником державної служби або суб'єктом призначення, сільським, селищним, міським головою, головою районної, районної у місті, обласної ради, начальником відповідної військової адміністрації без конкурсного відбору, обов'язковість якого передбачена законом. Підставою призначення на посаду є лише подана заява, заповнена особова картка встановленого зразка та документи,

що підтверджують наявність у таких осіб громадянства України, освіти та досвіду роботи згідно з вимогами законодавства, встановленими щодо відповідних посад. Але ця норма Закону не передбачає безстрокове призначення, а конкретизується законодавцем в частині 7 статті 10 з вказівкою на обов'язковість оголошення конкурсу на такі посади після припинення чистка сування воєнного стану, але не пізніше шести місяців з дня його припинення чистка сування. Граничний строк перебування особи на посаді, на яку її призначено без конкурсу, становить 12 місяців з дня припинення чистка сування воєнного стану. [65].

Ще одним неочікуваним кроком держави стало відтермінування подання декларації, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції». Зміни, закріплені в Законі України «Про правовий режим воєнного стану» та «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо особливостей застосування законодавства у сфері запобігання корупції в умовах воєнного стану», дозволяли особам, призначеним в період воєнного стану, подати декларації впродовж трьох місяців з дня припинення чистка сування воєнного стану. [75] Також, на час дії воєнного стану, було відтерміновано і проведення Спеціальної перевірки, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції», та Законом України «Про очищення влади».

Проте, 12 жовтня 2023 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законів України про визначення порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в умовах воєнного стану», яким було відновлено декларування публічних управлінців. [23]

Отже, впродовж 2022-2023 років в Державному архіві Рівненської області здійснювалася робота щодо реалізації державної кадрової політики відповідно до чинного законодавства, штатна чисельність працівників під час воєнного стану не змінилася та складає 39 штатних одиниць. Одним з пріоритетних напрямків роботи архівних установ є забезпечення підвищення кваліфікації

працівників за професійними програмами, програмами постійно діючих та тематичних семінарів.

2.3. Особливості фінансового забезпечення публічного управління у галузі архівної справи в період воєнного стану (на прикладі Державного архіву Рівненської області)

З початку повномасштабної агресії росії на проти України економіка нашої пережила катастрофічні втрати в матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, відбулися структурні троансформації в галузях виробництва, спостерігалось руйнування і спад у приватному секторі економіки. Головне завдання економічної галузі в період воєнного стану – фінансування армії, її матеріально-технічного забезпечення, вірішенняпродовольчої, медичної та соціальної допомоги армії та мирному населенню держави. Від фінансування цих напрямів залежить перемога і безпекова складова існування держави та інтересів населення. Закономірно, що зміна пріоритетів країни призводить до зниження обсягів державного фінансування публічної управління, зокрема і у галузі архівної справи.[86]

Для забезпеченняефективногофункціонуваннябюджетноїсфери та життєво необхідних потреб жителівтериторіальних громад у періоддіївоєнного стану було внесено ряд змін до бюджетного та податковогозаконодавства. Верховною Радою України 15 березня 2022 р. прийнято Закон України «Про внесення змін до розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України та інших законодавчих актів України», що сприяло оперативності прийняття управлінських рішень у фінансовому забезпеченні національної безпеки та соціального захисту громадян України. [65] На період дії воєнного стану у 2022 р. Закономбуло скасовано дію наступних норм кодексу:

- «щодо обов’язковості погодження з Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету (відповідною комісією Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевої ради) рішення Кабінету Міністрів України (Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевої державної адміністрації, виконавчого комітету відповідної місцевої ради) про перерозподіл видатків

бюджету і надання кредитів з бюджету, передачу бюджетних призначень, а також норми закону про Державний бюджет України в частині обов'язковості погодження з Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету рішень Кабінету Міністрів України»;

- «дотримання термінів подання місячної і квартальної звітності про виконання Державного бюджету України»;

- «дотримання терміну подання річного звіту про виконання закону про Державний бюджет України»;

- «обмежень у прийнятті рішень Верховною Радою Автономної Республіки Крим, відповідною місцевою радою про внесення змін до місцевих бюджетів»;

- «дотримання термінів подання звітності про виконання місцевих бюджетів»;

- «щодо обов'язковості погодження з Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету рішень Кабінету Міністрів України про розподіл та перерозподіл обсягів субвенцій та додаткових дотацій з державного бюджету місцевим бюджетам між місцевими бюджетами»;

- «заходи впливу за порушення бюджетного законодавства, встановлені пунктами 2-4 частини першої статті 117 цього Кодексу, не застосовуються до розпорядників та одержувачів бюджетних коштів сектору національної безпеки і оборони, розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, залучених до вирішення завдань, пов'язаних із запровадженням і здійсненням заходів правового режиму воєнного стану»;

- «у період дії воєнного стану та протягом шести місяців після його припинення або скасування у разі виникнення простроченої заборгованості суб'єкта господарювання перед державою за кредитом (позикою), залученим державою або під державну гарантію, а також за кредитом з бюджету пеня та інші штрафні санкції не нараховуються». [65]

Затвердженні асигнування в 2022 році по загальному фонду КПКВК 7871010 «Здійснення виконавчої влади у Рівненській області» на 2022 рік

складають 7 153 450грн., в тому числі за звітний період 7 153 450грн., касові видатки за 2022р. - 6 898 663грн., що становить 96,44% до виділених коштів за звітний період. Залишок коштів на рахунку становить 0,00грн. Залишок коштів відкритих асигнувань позагальному фонду в сумі 254787,19грн., в тому числі по КЕКВ: 2210-1061,76 грн.; 2240-165413,13 грн. 2250-3600,00грн. 2271 - 50480,63грн.; 2272 - 2201,22 грн. 2273-32030,45, який утворився у зв'язку з економією коштів, був повернутий на рахунки державного бюджету Кредиторська заборгованість по загальному фонду по КЕКВ 2210 і становить -1061,76грн., що виникло в результаті того, що такі видатки не проводяться під час воєнного стану згідно постанови КМУ від 09.06.2021 №590. Кредиторська заборгованість по спеціальному фонду відсутня. Заборгованість по тимчасовій непрацездатності також відсутня. В результаті коригованої суми амортизації на основні засоби за попередні роки була збільшена сума залишку внесеного капіталу на 328 414,00грн.

Затвердженні асигнування за I-III квартал 2023 року по загальному фонду КПКВК 7871010 «Здійснення виконавчої влади у Рівненській області» на 2023 рік складають 6 127 300 грн, в тому числі за звітний період 4 410 850 грн, касові видатки за 9 місяців 2023 – 4 089 014 грн, що становить 92,7% до виділених коштів за звітний період. Залишок коштів на рахунку становить 0,00 грн. Залишок коштів відкритих асигнувань по загальному фонду становить 321 835,98 грн, в т.ч. по КЕКВ: 2210 – 4 511,59 грн; 2240 – 28 279,92 грн; 2271 – 236 912,72 грн; 2272 – 14 126,20 грн; 2273 – 37 842,75 грн; 2275 – 162,80 грн, який утворився у зв'язку з економією коштів. Кредиторська заборгованість по загальному та спеціальному фонду відсутня. [10]

У формі №4-1д відображається надходження і використання коштів, отриманих як плата за послуги із забезпечення збереження та науково-технічного опрацювання документів і справ підприємств, установ і організацій, із забезпечення збереженості документів з паперовою основою та послуги у сфері використання архівних документів, на підставі ЗУ «Про Національний архівний фонд і архівні установи», постанови КМУ від 07.05.1998 №639 «Про

затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися архівними установами, що утримуються за рахунок бюджетних коштів», наказу Державного архіву Рівненської області від 11.12.2019 №69 «Про затвердження цін на роботи (послуги), які виконуються на договірних засадах Державним архівом Рівненської області, що фінансуються за рахунок бюджетних коштів», зареєстрованого в головному територіальному управлінні юстиції у Рівненській області 19.12.2019 за №53/1417. Надійшло коштів за 9 місяців 2023 р. – 359 103,56 грн, касові видатки – 325 497,18 грн, залишок – 592 721,06 грн. Державний архів Рівненської області брав участь у конкурсній програмі «Культурна спадщина» з проектом «Віртуальне Рівне: подорож у часі центральною вулицею міста» при Українському культурному фонді та отримав грант на суму 684 010,00 грн, який розбився на три транші згідно з договором від 05 червня 2023 № 6СУН21- 01892 «Про надання гранту». [1] У звіті «Про надходження і використання коштів, отриманих за іншими джерелами власних надходжень» (форма 4-2д) відображено надходження I та II траншу гранту від Українського культурного фонду для реалізації культурно-мистецького проекту «Віртуальне Рівне: подорож у часі центральною вулицею міста» в сумі 547 208,00 грн., з них використано 205 000,00 грн, залишок на 01.10.2023 – 342 208,00 грн. У звіті «Про надходження і використання коштів, отриманих як окремі субвенції з місцевого бюджету» (форма №4-4д). Надійшло за 9 місяців 2023 – 6 183 800,00 грн, з них на капітальний ремонт даху приміщення Державного архіву Рівненської області по вул. С.Бандери, 26-а, в м. Рівне, в сумі 1 630 000,00 грн., касові видатки – 2 761 187,38 грн. [52]

Проаналізувавши бюджетні надходження до Державного архіву Рівненської області, можна говорити про зменшення державного забезпечення та збільшення надходжень з місцевих бюджетів.

Таким чином, незважаючи на зменшення державного фінансування ДАРО, у результаті отримання субвенції від органів місцевого самоврядування регіону, фінансове становище архіву залишається стабільним. Особливу увагу працівниками ДАРО під час воєнного стану відведено отриманню грантових

коштів, що дає змогу не лише фінансувати нагальні потреби установи, а й також популяризувати історичні місця міста, розвивати й впроваджувати нові технології.

Висновки до розділу 2

Оголошення воєнного стану змінив життя як пересічних громадян, так і держави вцілому. Публічне управління в галузі архівної справи в умовах воєнного стану є складним і відповідальним завданням. Пріоритетне завдання архівної галузі сьогодні – вберегти Національний архівний фонд, котрий у своїх документах зберігає набутий століттями генофонд українсьї народності та є фундаментальною основою архівної галузі.

Сьогодні архівні установи докладають усіх зусиль, щоб забезпечити збереження архівних документів, доступ до них для громадян та державних органів, а також виконання завдань, пов'язаних із впровадженням воєнного стану в Україні. Публічні управлінці архівних установ загалом та Державного архіву Рівненської області зокрема, гідно приймають виклик сьогодення та підлаштовуються під потреби сучасності.

У сучасних умовах системне поширення інформації про Національні архівні фонди України та стан їх збереженості є вкрай важливим. Рекомендовано також видати велику версію каталогу пам'яток, розмножити його всіма можливими способами та залучити європейських науковців та експертів. Вважаємо, що Міністерству культури необхідно посилити відповідну діяльність щодо вклучення міжнародних норм і стандартів охорони культурної спадщини, розроблених в рамках ООН та ЮНЕСКО, до національного законодавства, а також сформулювати всеохоплюючу основу для охорони культурної спадщини. Стратегія безпеки, яка передбачає низку заходів щодо захисту історико-культурної спадщини в умовах війни та відповідні зміни до Закону «Про охорону археологічної спадщини» та Закону «Про охорону культурної спадщини України».

Жевріє надія, що болуче сьогодення, стане з часом необхідним поштовхом для перегляду державного врегулювання фінансового, кадрового і матеріального забезпечення функціонування і подальшого розвитку архівної

галузі, котра є багатою скарбницею здобутків та досягнень української науки і культури, будівництва для архівних установ спеціальних, зокрема і підземних, сховищ для збереження документів, задоволення законних інтересів громадян та можливості інтегрування до європейської архівної спільноти.

РОЗДІЛ 3.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У ГАЛУЗІ АРХІВНОЇ СПРАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

3.1. Іноземний досвід публічного управління у галузі архівної справи та адаптація європейських здобутків публічного управління в архівній справі до українського сьогодення

Як вже зазначалося, для досягнення пріоритетних цілей державної політики безпосередньо в архівній справі важливим інструментом є публічне управління, яке включає в себе контроль, планування, здійснення керівництва, забезпечення інформаційними технологіями, управління персоналом та оцінку ефективності роботи. Саме завдяки чіткому розподілу та використанню людських ресурсів і можливостей можна досягати поставлених цілей та результатів у роботі. Побудова правильної схеми публічного управління для України, її вдосконалення та коригування сьогодні є, як ніколи, актуальним процесом в контексті реформи державного управління в цілому та обраного напрямку євроінтеграції. Саме тому, головною метою цієї роботи є вивчення, порівняння, аналіз та виділення напрямів вдосконалення процесів публічного управління в державних архівах України з використанням провідного досвіду іноземних країн та Європейського Союзу (ЄС). [62]

Станом на сьогодні публічне управління в державних архівах України має певні проблеми, які потребують уваги та вдосконалення:

- у сфері управління людськими ресурсами - це низька продуктивність, необхідність навчання та розвитку, відсутність можливостей для ефективного кар'єрного зростання, брак прозорості та об'єктивності в роботі, труднощі в адаптації працівників до нововведень тощо;
- низький рівень технічного та інформаційного забезпечення архівних установ;

- обмежений доступ до частини фондів в рамках законодавства, яке потребує змін (наявність правових колізій);
- гостра потреба в створенні онлайн-архівів та прискорення їх діджиталізації;
- труднощі з популяризацією архівних установ та їх роботою. [25]

Особливо кричуще вищезгадані проблеми стали помітними через призму сьогодення, коли Українська культурна спадщина опинилася під загрозою знищення через повномасштабне російське вторгнення, окупацію територій та їх постійні обстріли. Тому каталізатором у питанні вивчення, перенесення та адаптації іноземного досвіду публічного управління у галузі архівної справи, що вплинув на ці процеси стали воєнні дії.

Аналізуючи розвиток публічного управління в країнах Європи та Америки впродовж останніх десятиріччій прослідковується спільна тенденція у перенесенні архівних документів з паперових та відео-, аудіо- носіїв на електронні. Стрімко зріс попит споживачів на так звані універсальні інформаційні ресурси, а, відповідно, збільшилась потреба в їх консолідації. Це було зумовлено змінами у способах функціонування інформації, значним розвитком комунікацій в європейському суспільстві, новітніми комп'ютерними технологіями та поглибленням віртуального ресурсу. [15]

Таким чином, на базі архівів Європи було створено величезні сховища документів за допомогою електронних засобів, що зробило їх максимально доступними для використання користувачами. Західним державам за відносно короткий проміжок часу вдалося забезпечити постійний доступ споживачів до національних архівних фондів, зберегти культурні надбання, історію країн, створити основне якісне інформаційне середовище, яке підкреслює ментальність тої чи іншої країни. [40]

Таким чином, архівні установи, завданням яких впродовж багатьох років в першу чергу був збір та збереження людської історії та знань, вийшли на абсолютно новий рівень, де виступили в ролі так званих «інститутів», що дозволяють забезпечити не лише збереженість, а й максимальну доступність на

всіх рівнях до соціальної пам'яті, культурної спадщини світу та його інтелектуальних надбань. У провідних країнах світу за останні десятиліття була проведена масштабна та інтенсивна робота з оцифрування об'єктів історичної та культурної спадщини (книжкових видань, архівних документів, артефактів, карт тощо). Всі ці історичні надбання суспільства були перенесені в електронний вигляд та розміщені в електронному середовищі на спеціальних ресурсах та платформах. Процес оцифрування з часом виокремився в самостійний напрямок діяльності державних інститутів, але цьому передували певні етапи. [9]

Спочатку було проведено загальний збір інформації щодо фондів бібліотек, архівів, музеїв та її внесення до так званих електронних каталогів (описових відомостей про наявні об'єкти культурної спадщини в цілому). Пізніше з метою «широкого доступу» суспільства до фондів та потребою зберегти оригінали документів у якісному фізичному стані розпочали створення їх електронних копій. Для здійснення оцифрування історичних джерел за більш швидкі терміни європейці залучали волонтерів та співпрацювали з іноземними організаціями. [15]

Таким чином, на сьогодні є маса актуальних та вдалих міжнародних систем з пошуку історичної інформації, які створені безпосередньо архівними установами або на базі архівних відомостей. Ці системи даних активно функціонують, наповнюються та використовуються споживачами культурної спадщини. Тому розглянемо основні з них.

США:

INTERNETARCHIVE[<https://archive.org/>] одна з найбільших у США база даних, що зібрала архівні та історичні відомості, бібліотеки книг та аудіо, фільми, пресу, новини тощо. Наповнення проводять шляхом оцифрування інформації з архівосховищ усього світу.**ПОСИЛАННЯ**

Ancestry[<https://www.ancestry.com/>] генеалогічна база даних з посиланням на американські архівні дані. Працює на комерційній основі та дозволяє створювати родинні дерева, шукати окремі історичні факти, здійснювати пошук

за прізвищем або пошуковим словом. Окрім того, містить історичні статті, військові документи, фотогалерею, інформацію про походження прізвищ.**ПОСИЛАННЯ**

Newspapers[<https://www.newspapers.com/>]комерційна база періодики починаючи з 1700-х років. Це найбільший архів онлайн-газет, що складається з понад 919 мільйонів сторінок історичних газет із понад 24 400 газет зі Сполучених Штатів та інших держав.Газети надають унікальний погляд на минуле і можуть допомогти зрозуміти людей, події та ставлення до них.**ПОСИЛАННЯ**

StatueofLiberty

EllisIslandFoundation[<https://www.statueofliberty.org/statue-of-liberty/>]- сайт Фонду Статуї Свободи на острові Елліс (був заснований з метою організації та збору коштів на реставрацію та збереження Статуї Свободи). Сьогодні це безкоштовна база даних пошуку пасажирів на острові Елліс, де міститься 65 мільйонів записів про пасажирів, які прибули до порту Нью-Йорка з 1820 по 1957 рік. **ПОСИЛАННЯ**

LIBRARYOFCONGRESS[<https://www.loc.gov/>]найбільша інформаційна база Сполучених Штатів, яка поєднала в собі історичні дані минулого та сучасності. Включає безліч напрямків від новин, газет, виставок до цілих бібліотек та архівів.**ПОСИЛАННЯ**

Канада:

ProvincialarchivesofSaskatchewan[<https://search.saskarchives.com/>]онлайн-каталог постійної колекції Провінційного архіву Саскачевану. Містить архівні документи, описи, фотографії, відбитки, відеозаписи, звукозаписи, кінозаписи, карти, креслення, газети, періодичні видання. Чудовий приклад цифровізації архівної спадщини в межах одної установи та місцевості.**ПОСИЛАННЯ**

Німеччина:

DeutscheDigitaleBibliothek[<https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/>]оцифровані твори мистецтва, книги, музичні твори, пам'ятники, фільми,

документи та багато інших цінностей. Створена у 2009 році база стала спільним проектом федерального, земельного та місцевого урядів Німеччини. Щоб розбудувати та розширити DeutscheDigitaleBibliothek, для підтримки проекту було заснованомережу компетенції з 13 культурних установ та інституцій знань (сьогодні їх 15). У 2012 році розробники запустили бета-версію сайту та спочатку розмістили 5,6 мільйонів об'єктів. Повна версія була запущена в 2014 році. Вже у 2018 році федеральний уряд і уряди штатів вирішили стабільно фінансувати DeutscheDigitaleBibliothek: відтоді вони постійно розвиваються, реалізували та реалізують багато проектів і нині: станом на травень 2023 року на сайті розміщено дані 750 установ культури, що складають понад 40 мільйонів доступних у цифровому вигляді культурних активів. [37]

ArchivesArolsen [<https://collections.arolsen-archives.org/en/>] архіви Аролсена є міжнародним центром нацистських переслідувань з найповнішим у світі архівом жертв і тих, хто пережив націонал-соціалізм. Електронна колекція містить інформацію про близько 17,5 мільйонів людей і належить до реєстру ЮНЕСКО «Пам'ять світу». Архів містить документи про різні групи жертв нацистського режиму та є важливим джерелом знань для сучасного суспільства. Протягом багатьох десятиліть співробітники Арольсенського архіву щоденно використовували оригінальні документи нацистського періоду, працюючи над документуванням нацистських переслідувань і розшуком зниклих безвісти. Розуміючи цінність величезних колекцій архіву, команда поставила завдання захистити документи та зберегти їх для майбутніх поколінь. Це передбачало оцифрування, збереження, додавання ключових слів і ретельний архівний опис документів, створення інформаційної пошукової електронної бази архіву. Таким чином, з 2002 року активно запрацював сайт архіву, який окрім фондів містить систему пошуку в онлайн-архіві. *ArchivesArolsen* – це найповніший архів жертв нацистських переслідувань. Він містить понад 30 мільйонів файлів, карток і списків жертв Голокосту та в'язнів концтаборів, іноземних примусових робітників і тих, хто вижив. Тільки Центральний іменний індекс складається з

понад 50 мільйонів карток. Понад три мільйони справ містять листування щодо окремих жертв націонал-соціалістичних переслідувань. [43]

Польща:

Szukajwarchiwach[<https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/>] пошуковий сайт з історичними архівними документами на базі мережі державних архівів Польщі та національним архівним ресурсом. До складу документальної бази входять фонди трьох центральних архівів у Варшаві:

- Центральний архів історичних документів (зберігає найважливіші документи польської держави від середньовіччя до кінця Першої світової війни);

- Архів нових справ (зберігає справи центральних органів влади, установ і товариств загальнодержавного характеру, створених після 1918 року);

- Національний цифровий архів (зберігає фото, звукову та кінодокументацію, створену з початку 20 століття) та 30-ти обласних архівів з філіями, що зберігають історичні джерела, які стосуються історії краю.

ПОСИЛАННЯ

Archiwum Głównie Akt Dawnych[<https://agad.gov.pl/>]/сайт Центрального архіву історичних документів, що є найстарішим публічним архівом у Польщі (створений у 1808 році). Нині Центральний архівний архів має історично сформовані ресурси, не піддані значному впливу. Хронологічно межі архівних документів датуються від XII століття до Першої світової війни (за винятком садибних архівів та архівів із забузьких територій). До нього входять архіви польської та іноземної (окупаційної) влади, канцелярій, верховних, центральних і провінційних установ, а також архіви родин і осіб особливого значення з теренів колишньої Речі Посполитої. Станом на 2009 рік ресурси AGAD налічували понад 311 тис. архівних одиниць у 443 колекціях і групах (близько 6400 Мб). Фонди електронного архіву постійно доповнюються. [49]

Окремими іноземними зведеними електронними ресурсами для пошуку інформації виключно генеалогічного характеру є пошукові системи **FamilySearch**, **MyHeritage**. Це бази даних, які об'єднують генеалогічні

відомості про людей з усього світу для побудови родинних дерев та дослідження родоводів. Варто зазначити, що наповнення цих електронних ресурсів відбувається у співпраці з архівними установами світу та з можливістю додавання інформації від споживачів. [18]

FamilySearch[<https://www.familysearch.org/>] засновником організації є Церква Ісуса Христа Святих останніх днів. У 1894 була створена генеалогічна спільнота штату Юта для надання допомоги членам церкви у пошуку свого коріння. Пізніше у 1924 році спільнота допомагала шукати родинні зв'язки для людей у 238 країнах світу. З 1938 року організація займалася мікрофільмуванням паперових документів, а з 2002 року зберігає документи повністю в цифровому форматі. Сам сайт спільноти офіційно запрацював у 1999 році. Завдяки активному залученню волонтерів FamilySearch вдалося оцифрувати архівні документи у більш ніж 5000 місць, щоденне відвідування сайту організації коливається в межах 400 000 тисяч людей, а наповнення у 2018 році сягнуло відмітки у 2 мільярда проіндексованих записів. Команда присвячує свою діяльність накопиченню важливих сімейних записів і їх розміщенню онлайн, тим самим дбаючи про збереження культурної спадщини та архівних одиниць тисячам державних інститутів. [41]

MyHeritage[<https://www.myheritage.com.ua/>] генеалогічна платформа з елементами соціальної мережі, вектором роботи якої є можливість зберігання генеалогічної інформації та створення родинних дерев користувачів у вигляді вебсайтів. Ресурс надає можливість завантажувати фото та відео історичного характеру, здійснювати пошук предків та проводити аналіз коріння за архівними документами, сімейними фактами та за допомогою тесту ДНК. За останніми відкритими даними ресурс налічує понад 71 000 000 користувачів і є одним з найбільших сайтів серед соціальних мереж генеалогії. [44]

Отже, потужна цифровізація лягла в основу життя людства на початку ХХІ століття. Новітні комп'ютерні технології зачепили всі сфери науки, мистецтва, культури та публічного адміністрування. У розрізі широкої діджиталізації країн Європи та Америки наша держава все ще залишається

позаду, особливо це стосується презентації цифрових копій архівних, культурних та інших історичних надбань, що якісно покращило обслуговування користувачів архівів.

Проте, рух у цьому напрямі архіви України під егідою ДАСУ розпочали лише у 2020 році, коли взяли курс на діджиталізацію та стали досліджувати, аналізувати іноземний досвід публічного управління у галузі архівної справи.

Найбільш різким каталізатором для оцифрування архівної спадщини та оприлюднення її на міжнародному рівні стало повномасштабне вторгнення росії у 2022 році та окупація південно-східних територій. У перші місяці війни керівники архівних установ України зіткнулися з необхідністю евакуації документів НАФ. Оскільки, основною проблемою стала відсутність вільних площ під документи (наповненість архівосховищ коливається від 75% до 100%), то під тимчасові сховища облаштовували підвали, коридори архівних будівель тощо. Як показує аналіз роботи світових архівів ця проблема актуальна для всіх, бо з кожним роком інформації більше, а площі зазвичай не змінюються. [50]

Досвід європейських архівів включає будівництво нових приміщень, проте, в Україні цим питанням до сьогодні ніхто не займався. Перевозити справи в інші місця зберігання теж було ризиковано, бо як показав досвід Польщі у період II Світової війни: документи були знищені відразу в ешелонах. Тому стало чітко зрозуміло, що для українських архівів є єдиний спосіб зберегти власну історію, автентичність та культуру в умовах війни і це якнайшвидша цифровізація. Оцифрування є потужним запобіжником у збереженні архівних документів. Завдяки співпраці з різними партнерами в попередні роки, тепер, наприклад, з викрадених архівних колекцій Державного архіву Херсонської області до 40 відсотків вдалося зберегти у цифрових копіях. [62]

Швидкі темпи оцифрування культурної спадщини України стали можливими також завдяки залученню представників громадянського суспільства (SaveUkrainianHeritage, PixelatedRealities) та волонтерів.

Активізувалася й міжнародна співпраця, яка посприяла обміну досвідом, наданням технічного забезпечення та допомоги консультативного характеру у сфері охорони культурної спадщини з використанням цифровізація. [4]

Так у 2022 році Міністерство культури та інформаційної політики України у співпраці з ЮНЕСКО ініціювали масштабний проєкт з оцифрування культурної спадщини України на національному рівні, а вже у травні 2023 року Надзвичайний фонд спадщини ЮНЕСКО (Heritage in Emergency Fund) схвалив проєкт допомоги Україні на 1,5 млн. доларів для розвитку інструментів цифровізації у сфері культурної спадщини. Разом з курсом державної політики на створення електронного архіву документів НАФ виникає потреба внесення змін до базового законодавства. Мова йде про введення в Закон України «Про охорону культурної спадщини» термінів «оцифрування», «цифрова трансформація», «електронний архів», «цифрова культурна спадщина», «цифровий продукт» тощо. [94]

Одним з пріоритетів державної політики віднині стає цифровізація культурної спадщини України, що дозволить інтегруватися до Європейської цифрової платформи. Така інтеграція розширить можливості перетворення архівів в цифрові, дозволить швидше впровадити Європейські підходи до збереження культурної спадщини в епоху інформатизації та цифрових технологій.

У 2021 році Європейська комісія презентувала проєкт трансформації Європи до 2030 року та рекомендації щодо спільного європейського простору даних у сфері культурної спадщини. [49] Ці рекомендації включають всі типи культурної спадщини (матеріальної, нематеріальної, природної, цифрової) та всі категорії культурної спадщини, які опинилися під загрозою. У вищезгаданому документі культурна спадщина представлена як основа ідентичності, що спирається на спільні європейські цінності та як важлива складова європейської економіки. Таким чином Національна стратегія цифрової культурної спадщини України, спираючись на рекомендації, спрогнозувала введення взаємодії між сектором культурної спадщини та секторами освіти,

туризму, а в майбутньому створення нових послуг і програм. Саме тому, цифрова культурна спадщина є значущим фундаментом для досягнення сталого розвитку України як на міжнародному так і на національному рівнях. [51]

Варто згадати, що максимальне збереження культурної спадщини стане основою створення інклюзивних, безпечних, стійких і сталих міст. На фоні історичних подій, де знищувалась автентичність, культура, міста і в сучасних умовах українського суспільства, коли війна викликала масове переміщення населення всередині та за межі країни, використання культурної спадщини створить реінтеграцію та з часом інклюзію соціальних груп, які найбільше постраждали від війни. Процес відновлення матеріальної та нематеріальної культурної спадщини стане потужним каталізатором для подолання психологічних травм постраждалого населення. Існує поняття «нитки безперервності», що означає намагання суспільства відновити в першу чергу власну зруйновану спадщину та традиції. Саме тому культурна спадщина стане першим з етапів раннього повоєнного відновлення. Реформування системи управління культурною спадщиною передбачає розробку інтегрованого підходу як щодо подолання наслідків війни, так і досягнення подальших пріоритетів сталого розвитку.

Відтак, питання цифровізації архівних документів, як етап збереження та популяризації культурної спадщини, матиме значний консолідаційний потенціал в постраждалому від війни суспільстві. Важливо, у цьому аспекті роботи зі збереження культурних надбань, здійснювати публічне управління виважено, з врахуванням іноземного досвіду, спираючись на міжнародну практику та тенденції.

Правильна побудова публічного управління вже дозволила звузити ризики втрат архівних документів до 2 % , тоді як у 2014 році внаслідок тимчасової окупації окремих районів Донецької, Луганської областей, Автономної Республіки Крим та міста Севастополя було втрачено близько 8 % всього Національного архівного фонду. [88]

Отже, як бачимо після початку ведення воєнних дій в Україні в архівній галузі відбулися суттєві зміни. За допомогою західних партнерів було активізовано процес оцифровування документів НАФ, що створює необхідні умови для збереження культурно-історичної спадщини нашої держави. Значну роль у цих процесах відіграє Укрдержархів, який як центральний орган виконавчої влади, що безпосередньо здійснює публічне управління галуззю координує цей напрям діяльності.

3.2. Перспективи реалізації партнерства у галузі архівної справи

Як вже зазначалося, у своїй діяльності державні архіви України виокремили чотири основні пріоритети розвитку:

- «Відкриті архіви», прозора, зрозуміла та ефективна комунікація з партнерами та стейкхолдерами.
- Ефективне формування та забезпечення збереженості НАФ як складової світової культурної спадщини.
- Забезпечення сталого розвитку та підтримка потенціалу державної системи страхового фонду документації.
- Цифровізація архівів та установ страхового фонду документації як фактор зростання економіки України, попиту на інформаційні ресурси і послуги. [25]

Для отримання якісних кількісних показників вищезгаданих напрямків розвитку, а також для швидкої інтеграції архівної галузі України до європейського рівня була поставлена ціль залучити внутрішніх та зовнішніх партнерів, що дозволить не лише реалізувати цілі з розвитку архівної справи в Україні, а й отримати обмін досвідом та змогу підвищити кваліфікацію працівників галузі.

Таким чином, впродовж останнього десятиліття українські архіви підписали ряд договорів про співпрацю з іноземними партнерами, відбулася суттєва активізація щодо реалізації грантових проєктів, було розроблено власні історичні пошукові інформаційні системи спираючись на досвід європейських країн.

Меморіальний музей Голокосту (США).

Співпраця з Меморіальним музеєм Голокосту розпочалася ще у 1990 році. Впродовж досить тривалого періоду співпраці було здійснено мікрофільмування та оцифрування величезного обсягу документів, які неупереджено висвітлюють періоди Голокосту в Україні та роль у цих процесах органів влади. Вищеназвані документи перебувають на зберіганні у державних

архівах та є цінними не лише для нашої історії, а й для світової спадщини. Трагічний розділ історії єврейського народу є важливою пам'яттю для нащадків про страшні переслідування та винищення людей. Реалізація спільних проєктів відбувається впродовж багатьох років і лише з 24 травня 2016 року співпраця здійснюється відповідно до «Договору про співробітництво». [84]

Згідно з умовами підписаного договору цифрові копії документів з фондів державних архівів України поступово ставатимуть доступними в мережі Інтернет та їх зміст оприлюднюватиметься. У зв'язку з цим у 2020 році Укрдержархівспільно з Меморіальним Музеєм Голокосту США, оприлюднив електронний ресурс, який налічує 10 мільйонів аркушів архівних документів у цифровому форматі, пов'язаних з історією Голокосту, а також діяльністю єврейських громад в Україні до, під час і після Другої світової війни, на офіційному вебсайті Меморіального Музею. [4]

29 червня 2022 року вперше стали доступними онлайн документи про Голокост, скопійовані впродовж майже 25 років Меморіальним Музеєм Голокосту США в державних архівах України. [25]

Перші мільйони сторінок записів тепер легко знайти на URL: ushmm.org/ukrainearchive. Меморіальний Музей Голокосту планує щомісячно додавати нові оцифровані документи, доки не будуть доступні всі з фондів українських архівів, які містять історичні матеріали напередодні, під час і після Голокосту. Україна була місцем критичних подій в історії Голокосту, включаючи початок систематичного масового вбивства євреїв нацистською Німеччиною після вторгнення в Радянський Союз у 1941 році. Як мінімум 1,5 мільйона євреїв було вбито на території сучасних українських земель. [78]

Завдяки спільним зусиллям Державної архівної служби України, українських архівістів та працівників Меморіального Музею Голокосту США сьогодні забезпечено рівний доступ користувачів усього світу до цих документів в режимі онлайн, а також їх надійне збереження, що особливо важливо в умовах війни росії проти України. . [86]

Таким чином, людство не втратить своєї історії, а навпаки створить зону спільної відповідальності за культурну спадщину. Приклад цього проєкту для України є впевненою інтеграцією в «картину» розвитку сучасного світу.

FamilySearchInternational (США)

2 червня 2020 року Голова Укрдержархіву Анатолій Хромов підписав Меморандум про співробітництво між Державною архівною службою України та корпорацією FamilySearchInternational (США), метою якого є оцифрування документів НАФ України генеалогічного характеру та створення фонду користування на такі документи. . [25]

З дати підписання Меморандуму договори щодо оцифрування документів генеалогічного характеру вже підписано трьома центральними державними архівами України та 10 державними архівами областей.

28 березня 2022 року за участі Голови Державної архівної служби України Анатолія Хромова з директором Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України Ларисою Левченко було підписано договір про співробітництво з корпорацією FamilySearchInternational. [4]

Приємно зазначити, що ДАРО також долучився до цього проєкту. Договір між ДАРО та FamilySearchInternational було укладено 20 грудня 2022 р. Згідно із ним передбачене оцифрування документів Національного архівного фонду України генеалогічного характеру та створення фонду користування на такі документи. З вересня 2023 року відбувається щоденне оцифрування документальних надбань НАФ Рівненської області корпорацією FamilySearchInternational. Співпраця запланована на наступні кілька років. [5]

Це не останній договір, який планується до підписання з корпорацією в поточному році. Укрдержархів та FamilySearchInternational продовжать консультації з українськими державними архівами, оскільки всі учасники переговорного процесу, а також державні архіви, які вже долучилися до співпраці з американськими партнерами, розуміють важливість поглиблення взаємовигідного співробітництва обох сторін, яке сприятиме стабілізації

фінансової діяльності українських архівів під час війни росії проти України. .
[11]

Угода про документи ІРечі Посполитої

На сьогодні в проєкті розробки перебуває п'ятистороння угода про співпрацю Державної архівної служби, Польщі та країн Балтії. Суть якої полягає у визнанні всіх документів періоду Першої Речі Посполитої спільною культурною спадщиною. Таким чином документи, які перебувають у архівах п'яти країн будуть відібрані, оцифровані та виставлені онлайн. Окрім того кожна з них матиме можливість вільного доступу до вищезгаданої інформації. .
[25]

Обмін досвідом з реставрації документів

Державна архівна служба спільно з Департаментом управління архівами та діловодства Міністерства внутрішніх справ Чеської Республіки погодили домовленості про стажування працівників архівних установ України за напрямом реставрації документів. Так за 2023 рік на базі Національного архіву Чехії відбувся обмін досвідом та вивчення, опанування іноземних методів і підходів з дезінфекції, ремонту архівних справ. Українські архівісти ознайомилися з основними принципами консервації і зберігання документів на різних носіях інформації. В ході стажування вони здобули як теоретичні так і практичні навички. Варто відмітити, що в рамках домовленостей за 2023 рік відбулося 4 поїздки українських архівістів до Чеської Республіки. [31]

Меморандум про взаєморозуміння з Національною бібліотекою та архівами ОАЕ

На початку 2023 року керівництво архівної галузі України за безпосередньої підтримки посольства України в ОАЕ ініціювали підготовку Меморандуму про взаєморозуміння між Державною архівною службою України та Національною бібліотекою та архівами ОАЕ.

Вже 12 жовтня 2023 р. у Національному виставковому центрі Абу-Дабі відбулося урочисте підписання Меморандуму.

Суть Меморандуму про взаєморозуміння полягає у тому, щоб реалізовувати спільні проекти в галузі науково-дослідної та методичної роботи; обмінюватися інформацією щодо проблем архівної справи; переймати професійний досвід. [86]

Першочерговим запланованим проектом буде спільна робота з виявлення документів, які містять інформацію про минуле українців та арабів. В подальшому ці документи підлягатимуть оцифрування та розміщенню у вільному доступі на інформаційних базах обох держав.

Однією з надважливих можливостей покращити роботу та прискорити цифровізацію українських архівів є реалізація грантових програм. Це досить новий досвід співпраці для України, який розвивається шаленими темпами.

Основні можливості грантів:

- підтримка проектів з дослідження культурної спадщини, в тому числі об'єктів, що зазнали пошкоджень, потребують захисту, або перебувають у зоні підвищеної небезпеки від руйнування;

- робота з популяризації культурної спадщини серед широкої аудиторії, зокрема шляхом створення цифрових платформ та продуктів: нових веб-сайтів (оновлення вже існуючих), мобільних додатків, інтерактивних мап, розробка ігор, онлайн квестів, 3D екскурсій тощо;

- розробка проектів з аналітичною складовою, науковим підходом, з залученням передових методик та розробок з тематики досліджень;

- робота зі створення бібліотечних та музейних просторів, впровадження архівних, бібліотечних та музейних послуг та послуг доступних онлайн;

- створення широкого спектру активностей наживо та онлайн, зокрема для маломобільних (інклюзивних) категорій населення;

- використання мімерсивних технологій.

Враховуючи утруднюючі обставини для розвитку архівної справи в Україні (повномасштабне вторгнення, економічна криза, низьке технічне

забезпечення і ін.) можливість розробляти та реалізовувати грантові програми, як всеукраїнського, так і локального характеру, дала змогу якісно здійснювати публічне управління на місцях та стала каталізатором змін для архівів. [32]

Прикладом всеукраїнської грантової роботи у 2022 – 2023х роках стала ***співпраця з Міжнародним фондом ALIPH (Швейцарія)***. Міжнародний альянс для захисту спадщини в зонах конфлікту (ALIPH) це основний глобальний фонд спрямований виключно на захист і відновлення культурної спадщини в зонах конфлікту та у постконфліктних ситуаціях. Його було засновано у 2017 році у відповідь на масове знищення культурної спадщини впродовж останнього десятиліття, переважно на Середньому Сході та Сахелі. ALIPH – це публічно-приватне партнерство, що об'єднує декілька країн та приватних донорів. Заснований у Женеві, цей швейцарський фонд користується перевагами та імунітетом міжнародної організації. На сьогоднішній день, ALIPH підтримав більше 150 проєктів у 30 країнах: в Іраку, Ємені, Малі, Афганістані, Судані, Лівії, Північно-Східній Сирії на 4 континентах. ALIPH фінансує конкретні проєкти, що здійснюються на місці, пліч-о-пліч з місцевими партнерами, владою та громадами. Кінцева мета полягає в тому, щоб захист культурної спадщини сприяв миру та стійкому розвитку на національному та світовому рівнях. Міжнародний альянс із захисту спадщини в зонах конфлікту (AliphFoundation) за неповні 2 роки співпраці реалізував декілька грантових проєктів в Україні, а саме для підтримки архівної галузі. Допомога від альянсу вже оцінюється у 526 тис. доларів США. Так у 2023 році в рамках грантових програм допомогу отримали 14 державних архівів. Центральний державний аудіовізуальний архів та електронний архів був забезпечений сучасним кіносканером, що дає можливість зберегти українську кіноспадщину. Даний сканер дає можливість працювати з різними форматами кіноплівок (навіть тих що мають поганий фізичний стан), отримувати високоякісні копії з найстаріших кінострічок, при цьому корегувати якість зображень та звуку. Таким чином з листопада на кіно сканері вже від скановано 38 кіноплівок (загальним обсягом 1470 хвилин). Також Державний центр збереження

документів Національного архівного фонду отримав кейс матеріалів для реставрації документів та їх збереження. Окрім того, в рамках тристоронньої грантової угоди Державний архів Львівської області, Центральний державний історичний архів України, Центральний державний науково-технічний архів України отримали комп'ютерне та технічне обладнання для здійснення оцифровки документів; Державна наукова архівна бібліотека м. Києва була забезпечена металевими маперами, що надійно зберігають мапи, афіші, плакати та листівки великоформатних розмірів тощо. [44]

Прикладом грантової роботи локального характеру є співпраця з *Українським культурним фондом*.

Український культурний фонд(УКФ) – державна установа, створена у 2017 році, на підставі Закону України, з метою сприяння розвитку національної культури та мистецтва в державі, забезпечення сприятливих умов для розвитку інтелектуального та духовного потенціалу особистості і суспільства, широкого доступу громадян до національного культурного надбання, підтримки культурного розмаїття та інтеграції української культури у світовий культурний простір. Підтримка проєктів Українським культурним фондом здійснюється на конкурсних засадах. . [1]

Для прикладу, Державний архів Рівненської області за підтримки УКФ реалізував грантові програми двічі: у 2019 проєкт «Модерний архів» та у 2023 році – «Віртуальне Рівне: подорож у часі центральною вулицею міста». [5]

Суть **проєкту «Модерний архів»** полягала у підвищенні освітнього рівня різних груп населення та в здійсненні пошуку необхідних документів, покращення розуміння механізмів роботи архівних установ. Під час виконання проєкту було оцифровано 33 одиниці зберігання та розроблено новий вебсайт архіву, що дозволило йому стати більш функціональним і динамічним. В рамках даного проєкту архів зміг також придбати сучасний сканер та одним з перших серед українських архівів взяв курс на оцифровування власних фондів.

Наступним **проєктом «Віртуальне Рівне: подорож у часі центральною вулицею міста»** були створені візуальні цифрові продукти, які репрезентували

цінність культурної спадщини міста Рівного та надбання українського народу у таких сферах як історія міських просторів, урбаністика, багатокультурність населення України. Запропоновані підходи та рішення у проєкті підкреслили культурне розмаїття України та її унікальність в контексті культурної спадщини. В рамках проєкту з оцифрованих архівних документів були створені сучасні цифрові продукти. Відтак, інформація, яка була доступна лише в приміщенні архіву, та про яку більшість цільової аудиторії проєкту не знали, була поширена у зручних для сприйняття форматах. В рамках проєкту відбудеться візуальна реконструкція найстарішої, найбільш важливої та залюдненої центральної частини міста. Даний проєкт мав зв'язок із проєктом «Модерний архів» та став його логічним продовженням в напрямку оцифрування документів. [23]

Важливою частиною цифровізації українських архівів стало створення пошукових онлайн баз даних, які спрощують роботу дослідників та надають доступ до фондів НАФ широкій масі споживачів інформації. Станом на грудень 2023 року в Україні діють та постійно доповнюються такі бази документів:

- український мартиролог XX ст. (<https://archives.gov.ua/um.php>);
- онлайн-архів «Бабин Яр» (<https://babynyar.org/ua/archive>);
- інформаційний ресурс у сфері архівної справи (<https://wiki.archives.gov.ua/>);

Український мартиролог XX ст.

<https://archives.gov.ua/um.php>

Український мартиролог XX ст. є підсумком роботи державних архівів, започаткованої ще 1989 р., яка пожвавилася після прийняття Закону України «Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні» (1991), коли почали складатися регіональні та тематичні бази даних на репресованих. Нині вони існують практично у всіх державних архівах, які прийняли на зберігання архівно-слідчі справи та інші документи, дотичні політичним репресіям. Станом на сьогодні, триває процес зведення згаданих баз даних до

централізованої й онлайн загальнодоступної бази. Це надає можливість забезпечити інтелектуальний доступ до архівних документів про політичні репресії на найпершому інформаційному рівні просто з мережі Інтернет. . [87]

Інформація, що містить представлена база даних «Український мартиролог ХХ ст.», містить стислу інформацію про жертви політичних репресій 1920-1950-х років: фотопортрет або кілька фотографій (за наявністю), ім'я жертви та коротка характеристика роду занять, дати життя, відомості щодо реабілітації, посилання на архів, де зберігаються архівно-слідчі справи та інші дотичні матеріали. Це насамперед центральні державні архіви та державні архіви областей, а також галузеві державні архіви Служби безпеки України та Міністерства внутрішніх справ України. . [18]

Згаданий пошуково-інформаційний проект заявлений у Міжнародній раді архівів як інтегральна частина великого міжнародного проекту ЮНЕСКО із створення електронної енциклопедії «Порушення прав людини: міжнародний довідник архівних джерел», започаткованого 2004 р. [19].

Онлайн-архів «Бабин Яр»

Меморіальний центр Голокосту «Бабин Яр» у співпраці із Державною архівною службою України та державними архівами Київської та Чернігівської областей упродовж вересня й жовтня 2023 року активно оцифровували документи архівів, що стосуються життя українського та єврейського населення.

За вересень та жовтень 2023 року онлайн-архів Меморіального центру поповнився копіями близько 150 тисяч документів з фондів: Державного архіву Київської області, ф. Р-5634 (Відділ державної реєстрації актів цивільного стану реєстраційної служби Головного управління юстиції у Київській області); Державного архіву Чернігівської області ф. Р-8980 (Відділ реєстрації актів цивільного стану (РАЦС) Коропського районного управління юстиції Чернігівської області), а також Німецької трофейної картотеки, що містить

інформацію про примусово вивезених до Німеччини та військовополонених і може мати відомості про перебування людини у шпиталі або у розшуку.

Загалом до ресурсу онлайн-архіву «Бабин Яр» додано понад 3,6 мільйонів копій документів. Документальну спадщину «Бабин Яр» включили до Міжнародного реєстру Програми «Пам'ять світу» ЮНЕСКО. [4]

Інформаційний ресурс у сфері архівної справи

У листопаді 2023 року Державна архівна служба України у тестовому режимі запустила новий інформаційний ресурс для пошуку інформації у сфері архівної справи, діловодства та створення і функціонування державної системи страхового фонду документації. Використання ресурсу дасть змогу отримувати відповіді на питання щодо українських архівів 24/7, прискорить пошук описової інформації про наявність документів та місце їх перебування, інформуватиме про створені ресурси за участю іноземних партнерів тощо. [18].

Отже, державні архіви за останні 5 років невпинно змінюються, удосконалюють роботу, переймають світовий досвід та рухаються у напрямку Євроінтеграції. Вперше за всю історію незалежної України залучена величезна кількість іноземних партнерів та розроблено ряд спільних проєктів. При цьому міжнародна співпраця державних архівів лише набирає обертів. Так в подальшому заплановано:

- Розширити співробітництво з німецькими партнерами. Першочергово розглядатиметься робота над програмою «Радянські і німецькі військовополонені та інтерновані особи» (планується оцифрування архівних документів з фондів українських архівів, які містять інформацію про військовополонених та жертв націонал-соціалістичного й сталінського режиму).

- Співпраця з американською компанією VilizaCapital, які звернулись з ініціативою реалізації грантового проєкту з оцифрування. Розглядається можливість створення нового проєкту з оцифрування документів

Національного архівного фонду України та надання онлайн доступу до них користувачам з усього світу.

- Співробітництво з Комітетом з питань культури регіону Вестра-Йоталанд (Швеція) щодо технічної допомоги українським архівам в умовах війни та можливості обміну досвідом між працівниками.

- Продовження активної роботи з Міжнародним фондом ALIPH та FamilySearchInternational .

- Максимально залучити іноземних партнерів для переймання досвіду роботи та збільшення технічного потенціалу архівів. . [93]

3.3. Пропозиції удосконалення публічного управління у галузі архівної справи

Впродовж останніх десятиліть на фоні бурхливого розвитку інформаційного суспільства та курсу на електронне діловодство активізувалася робота над виявленням актуальних проблем архівної галузі та формах покращення публічного управління.

У програмі Стратегії розвитку архівної справи до 2025 року, враховані актуальні проблеми галузі та закладено міцний фундамент щодо їх вирішення. Всі можливості та слабкі сторони публічного управління у галузі архівознавства можна зобразити наочно:

SWOT-аналіз публічного управління у галузі архівознавства

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Унікальний масив інформації. 2. Зростаюча кількість генеалогічних та краєзнавчих запитів. 3. Збереження електронного документообігу, гарантія його автентичності.	1. Недостатня упорядкованість, розпорошеність архівних інформаційних ресурсів. 2. Слабка мотивація персоналу. 3. Слабка впізнаваність. 4. Низька оплата праці. 5. Хронічне недофінансування. 6. Нерозуміння місії сфери.
Можливості	Загрози
1. Створення е-сервісів. 2. Створення єдиної пошукової системи. 3. Накапичення нових даних із нових архівних інформаційних ресурсів.	1. Брак персоналу. 2. Брак фінансів. 3. Переповненість архівів документами. 4. Економічна криза.

4.Оцифрування. 5.Запровадження супутніх послуг. 6. Вироблення інфотейменту у співпраці з іншими гравцями. 7. Надання інформації для bigdataanalysis	5.Відновлення активної фази збройної агресії росії проти України. 6. Фізична втрата архівних інформаційних ресурсів унаслідок стихійних лиху 7. Політичні впливи – усунення керівництва реформаторів.
---	--

Аналізуючи існуючі проблеми архівної галузі, які в значній мірі склалися історично під фокусом багаторічного намагання забезпечити збереженість документів та, відповідно, максимально обмежити до них доступ, при цьому не враховуючи потреби суспільства, варто звернути увагу на наступні пропозиції та підходи публічного управління.

Першочергово потрібно змінити підходи у доступі до архівних документів. Так непрозорість, обмеженість та, ще донедавна, закритість архівів, які були наслідком недосконалого управління архівною галуззю в цілому, необхідно витіснити шляхом таких дій:

- забезпечити онлайн доступ до архівних інформаційних ресурсів в режимі 24/7 Для цього вже було започатковано реєстр архівних інформаційних ресурсів, тому його потрібно постійно наповнювати та коригувати згідно потреб споживачів.

- створити інформаційно-пошукову систему, зміст якої полягатиме у інформуванні про бібліотечні фонди, які зберігаються в архівах всієї України (так звана форма «єдиного вікна»).

- невинно продовжувати наповнення пошукового проєкту «Український мартиролог ХХ ст.», для всебічного висвітлення інформації про жертви політичних репресій, що стане інтегруючою платформою для всіх проєктів відповідної спрямованості.

Вагомим недоліком у системі публічного управління архівною галуззю виступає подвійне підпорядкування місцевих і галузевих державних архівних

установ по вертикалі й горизонталі. Тобто, державні обласні архіви є структурними підрозділами обласних адміністрацій та при цьому підпорядковуються Державній архівній службі України. Зміна структури підпорядкування архівів у бік виключно ДАСУ дасть можливість швидше та якісніше здійснювати процеси публічного управління, підвищити рівень фінансування архівів, дозволить корегувати чисельність працівників у регіонах, відповідно до потреб. . [25]

З точки зору правового забезпечення, архівна справа України потребує суттєвого аудиту, структуризації, доопрацювання відповідно сучасних викликів та завдань. Так, Закон України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» втратив у багатьох аспектах свою актуальність, не сприяючи, а подекуди створюючи бар'єри для розвитку архівних установ в умовах цифровізації і децентралізації. Тому для вирішення цієї проблеми варто залучити провідних юристів та спираючись на іноземний законодавчий досвід внести зміни до основних законів, якими керується архівна галузь. [12]

Гострою залишається проблема низького рівня цифрової обізнаності працівників, їх невмотивованість, низька продуктивність, потреба в навчанні та розвитку, низький рівень кар'єрного зростання, брак прозорості та об'єктивності в роботі, труднощі в адаптації працівників до нововведень. Цей бар'єр вдасться подолати виключно введенням нової достойної градації оплати праці, відповідно до функцій та завантаженості працівника, наданням можливості підвищувати свій рівень практично, брати участь у обмінах досвідом, стимулювати до набуття нових знань. Також на фоні змін та зростання «авторитету» архівів на національному рівні, потрібно залучати до роботи молодь, яка чітко зорієнтована в картині сучасного розвитку світу, його інформатизації. [15]

Загалом у побудові якісного публічного управління у сфері архівної галузі варто використовувати такі механізми вдосконалення:

- сприяти забезпеченню архівних установ обладнанням для оцифровування, у т. ч. за рахунок грантових програм, міжнародної технічної допомоги, реалізації спільних міжнародних проєктів;
- створити сприятливі умови для державно-приватного партнерства з метою формування фондів користування, реалізації спільних історичних і генеалогічних проєктів;
- підвищувати якість та доступність архівних послуг, створювати нові та модернізовані архівні послуги, при наданні яких дотримуватимуться міжнародні та національні стандарти якості, що відповідатиме очікуванням користувачів;
- збільшити кількість автоматизованих робочих місць у читальних залах;
- створити єдиний онлайн-ресурс для обслуговування користувачів на основі «особистих кабінетів», що дозволить їм записуватися до читальної зали, замовляти документи, здійснювати оплату архівних послуг, підтримувати з архівом оперативний діалог за допомогою онлайн месенджерів;
- використовуючи міжнародні стандарти, розробити нормативний акт, що визначатиме мінімальні вимоги («мінімальний архівний кошик») до якості архівних послуг;
- створити в архівах творчий простір для користувачів, утверджуючи ідею «відкритого архіву», в межах якого будуть відбуватися комунікаційні заходи, працюватимуть сувенірні крамниці, кав'ярні, Wi-Fi тощо;
- розробити та запровадити механізм публічного моніторингу якості надання архівних послуг, започаткувати оприлюднення результатів цього моніторингу на офіційних вебсайтах архівних установ;
- модернізувати системи управління галуззю та створити нову архітектуру мережі архівних установ;
- продовжити модернізацію інформаційно-телекомунікаційних систем архівних установ, зокрема забезпечення комп'ютерною технікою, мережевим обладнанням та засобами захисту інформації;

- забезпечити максимальну повноту комплектування архівних фондів та забезпечити розвиток їх електронних сегментів (баз даних, реєстрів, кадастрів, вебсайтів, блогів, сторінок у соціальних мережах тощо);
- удосконалити методику включення юридичних і фізичних осіб до джерел комплектування архівів, запровадити спрощення процедур відбору і приймання документів та інших інформаційних ресурсів на зберігання до архівів;
- розширити видовий склад та переглянути строки зберігання документів і інших інформаційних ресурсів у світлі скорочення тривалості етапів їхнього життєвого циклу;
- розвинути ініціативне комплектування архівів шляхом залучення волонтерів, студентів, представників інститутів громадянського суспільства, широкого кола користувачів соціальних мереж до збирання документів та ініціативного документування подій сьогодення;
- розробити правила та процедури захисту архівних інформаційних ресурсів в умовах військових дій, кліматичних змін, пандемії;
- створити центр для зберігання всіх електронних документів та всього цифрового фонду користування відповідно до кращих світових практик, зокрема країн Євросоюзу;
- започаткувати автоматизований моніторинг показників і результатів діяльності архівних установ шляхом розроблення та впровадження програмного забезпечення для електронного звітування й використання електронних форм звітності;
- запровадити моніторинг і оцінювання якості роботи архівних установ.
- створити Галузевий центр професійної підготовки і підвищення кваліфікації архівних працівників;
- формувати позитивний імідж архівних установ з використанням соціальних мереж і медіапросторів (YouTube, Facebook, Instagram, Twitter, Tumblr, Flickr та ін.);
- підвищувати обізнаність громадян про архівні інформаційні ресурси та діяльність;

- розширити присутність України в міжнародному архівному співтоваристві;
- створити електронну систему внутрішньої комунікації між архівними установами, яка служитиме також єдиною базою даних, що зберігатиме контакти, інформаційно-аналітичні матеріали, фото- та відеозаписи, тексти виступів і публікацій, планів і звітів архівних установ та їхніх структурних підрозділів. [80]

Висновки до розділу 3.

Підсумовуючи, вищевикладенне вважаємо за правомірне констатувати, що удосконалення публічного управління у галузі архівної справи в умовах воєнного стану на сьогодні є вкрай важливим та закономірним. Світові тенденції на інформатизацію, онлайн-доступність та відкритість усіх сфер життя (особливо публічного управління), змушують українське суспільство йти в ногу з часом.

Поруч з усією трагічністю та руйнівним болем, який несе в собі окупація росією українських земель, як не прикро визнавати, але для архівної галузі вона стала переосмисленням важливості та потужним поштовхом для кардинальних змін.

Таким чином, впродовж короткого терміну часу українській архівній справі довелося пристосуватись до життя без «залишу на завтра», адже завтра може бути пізно, тому що архівна справа у світовому контексті рушила вперед. Ведення воєнних дій на території України змусило органи влади удосконалювати систему публічного управління архівною справою, а керівників державних архівів вирішувати нагальні питання збереження культурно-історичної спадщини нашого народу. Сьогодні, архівна галузь мега швидко опановує досвід інших країн задля власного вдосконалення та модернізації.

ВИСНОВКИ

Публічне управління та архівна галузь тісно взаємопов'язані та впродовж історичного шляху формувались пліч-о-пліч. Прототипи архівів з'являлися з появою перших державних утворень та стають осередком зібрання вкрай важливих на той час документів – грамот, договорів, указів, заповітів тощо.

З проголошенням Незалежності України, вперше за багато століть, з'явилась можливість створювати і розвивати своє, колоритне, самобутнє, з елементами минушини. Саме з такими позитивними сподіваннями, але в повній розгубленості розпочався державотворчий процес в Україні та архівній галузі зокрема. Архівна справа вже більше тридцяти років зазнає змін, модернізації, реорганізації з метою вдосконалення. Кожен працівник архіву вкладає часточку себе задля спільної мети – систематичного поступального руху вперед, приймаючи виклики та потреби сучасності. Варто зазначити, що така, на перший погляд непомітна робота, дає свої плоди. В суспільстві стає «модно» знати історію своєї родини, досліджувати генеалогічне дерево, працювати з документами Національного архівного фонду.

Сьогодні архіви стали важливим елементом сучасної держави. Вони є хранителями нашого минулого, джерелом інформації для науковців, студентів, журналістів, а також для всіх, хто цікавиться історією та культурою.

Архівні установи нині зберігають різноманітні документи, котрі відображають різні аспекти людського життя. Тут можна знайти документи загальнодержавного значення, документи підприємств, організацій, громадських об'єднань, а також особисті документи. Документи, які зберігаються в архівах, можуть бути в паперовому, електронному або іншому вигляді та використовуються для різних цілей: для проведення наукових досліджень, для освітніх цілей, а також для надання інформації громадськості. Окрім того, дуже часто до архівних установ звертаються за допомогою для вирішення юридичних питань, таких як встановлення факту народження, смерті або шлюбу.

У сучасному суспільстві роль архівів зростає. Завдяки розвитку технологій архіви стають більш доступними для громадськості. Архіви використовують для створення онлайн-репозиторіїв, які дозволяють користувачам отримувати доступ до документів з будь-якої точки світу. Архіви також використовують для проведення освітніх програм, які дозволяють людям дізнатися більше про своє минуле.

Усвідомлення значимості надбань українського для наступних поколінь держави та світу, є рушійною силою для системи захисту архівної галузі на юридичному рівні та удосконаленню існуючих правничих документів. На превеликий жаль, за роки незалежності української держави, в нормативно-правовому полі поки що не вдалося побудувати достатньо функціональну та несуперечливу систему архівних установ, яка була б покликана здійснювати державно-управлінські функції. Це є причиною недосконалості деяких елементів механізму реалізації державної політики у сфері архівної справи і діловодства.

Прикладом досягнень та прорахунків держави в архівній галузі можна вважати Державний архів Рівненської області – орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері архівної справи та діловодства, створення і функціонування державної системи страхового фонду документації. Ефективна, дієва та скоординована система керівництва архівом, призначена для зберігання, примноження та використання Національного архівного фонду України як складової частини вітчизняної і світової культурної спадщини, що є надбанням української нації.

Головною метою діяльності Державного архіву Рівненської області є впровадження засад державної політики у профільній сфері, що сприятиме демократичному розвитку України, задоволенню інформаційних потреб суспільства і держави шляхом забезпечення:

- реалізації конституційних прав, основних свобод та законних інтересів кожної людини;
- досягнення світового рівня в розвитку архівної справи;

- рівного доступу до інформаційних ресурсів суспільства, зокрема, архівних інформаційних ресурсів;
- надання якісних та комплексних архівних (інформаційних) послуг;
- ефективного попередження корупції;
- можливості участі представників громадянського суспільства, наукової і творчої громадськості в ухваленні важливих рішень.

У своїй діяльності Державний архів Рівненської області базується на таких ціннісних орієнтирах:

- підтримка захисту прав та інтересів громадян;
- патріотизм та відданість;
- прозорість та відкритість;
- компетентність та самовдосконалення.

Пріоритетними завданнями діяльності Державний архів Рівненської області:

- цифровізація усіх процесів архівної справи та діловодства;
- організація формування документів Національного архівного фонду;
- забезпечення збереженості Національного архівного фонду як складової всесвітньої культурної спадщини;
- популяризація архівних документів до пам'ятних дат та ювілеїв визначних осіб в історії України;
- забезпечення реалізації державної політики у сфері створення та ефективного функціонування державної системи страхового фонду документації.

Державний архів Рівненської області поступально рухається шляхом змін, осучаснюється і трансформується, переймаючи іноземний досвід та відслідковуючи новітні тенденції розвитку архівної справи. Поглиблення міжнародної співпраці, забезпечення належної поінформованості суспільства, онлайн доступності архівних документів – запорука стабільного функціонування всієї архівної системи.

Оголошення воєнного стану змінив життя як пересічних громадян, так і держави вцілому. Публічне управління в галузі архівної справи в умовах воєнного стану є складним і відповідальним завданням. Пріоритетне завдання архівної галузі сьогодні – вберегти Національний архівний фонд, котрий у своїх документах зберігає набутий століттями генофонд української народності та є фундаментальною основою архівної галузі.

Сьогодні архівні установи докладають усіх зусиль, щоб забезпечити збереження архівних документів, доступ до них для громадян та державних органів, а також виконання завдань, пов'язаних із впровадженням воєнного стану в Україні. Публічні управлінці архівних установ загалом та Державного архіву Рівненської області зокрема, гідно приймають виклик сьогодення та адаптуються під потреби сучасності.

Державний архів Рівненської області на тлі зростання викликів і посилення загроз, спричинених військовою агресією росії проти України, бере активну участь у динамічно змінюваній реальності шляхом реалізації ініціатив із захисту та надання доступу до документальних свідчень минулого для підтримки розвитку держави і українського суспільства, зміцнення його ідентичності.

Можна сміливо констатувати, що працівники архіву й надалі сприятимуть створенню, накопиченню, збереженню і використанню архівних інформаційних ресурсів та документів страхового фонду документації для реалізації законних інтересів громадян, сталого розвитку культурного та соціального-економічного життя, національної безпеки і оборони України.

Відповідно до Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» пріоритетним напрямом роботи ДАРО є забезпечення зберігання документів Національного архівного фонду, які приймаються на зберігання.

Обсяги приймання документів на державне зберігання вносяться в річні плани роботи архіву. У 2022 році, у зв'язку з початком воєнних дій, позапланово прийнято документи трьох установ обсягом 900 од.зб. Також керівництвом

розглядається можливість прийняття документів з північних районів Рівненської області у випадку зростання загрози порушення кордонів України з боку північного сусіда.

Державний архів Рівненської області проводить роботу зі створення страхових копій на документи Національного архівного фонду. Це є дуже нагальним, особливо під час військового стану. Збільшується видача справ з архівосховища на оцифрування, нумерація цих справ.

У зв'язку із воєнним станом значно збільшилась кількість електронних послуг (оцифрування документів на вимогу дослідників), що надається Державним архівом Рівненської області.

Відповідно до завдань, визначених положенням про ДАРО, здійснюється прийом, реєстрація заяв фізичних і юридичних осіб та виконання їх у встановлені терміни. Найбільш затребуваними серед громадян є запити соціально-правового характеру. Після повномасштабного вторгнення агресора на територію України 24 лютого 2022 року, кількість таких звернень значно знизилася.

У сучасних умовах системне поширення інформації про Національні архівні фонди України та стан їх збереженості є вкрай важливим. Рекомендовано також видати велику версію каталогу пам'яток, розмножити його всіма можливими способами та залучити європейських науковців та експертів. Вважаємо, що Міністерству культури необхідно посилити відповідну діяльність щодо включення міжнародних норм і стандартів охорони культурної спадщини, розроблених в рамках ООН та ЮНЕСКО, до національного законодавства, а також сформулювати всеохоплюючу основу для охорони культурної спадщини. Стратегія безпеки, яка передбачає низку заходів щодо захисту історико-культурної спадщини в умовах війни та відповідні зміни до Закону «Про охорону археологічної спадщини» та Закону «Про охорону культурної спадщини України».

Аналіз нормативно-правової бази, дослідження діяльності органів публічного управління архівною справою України в період воєнного стану, а

також проведені в ході дослідження в архівній справі, дозволяють зробити наступні висновки:

- У період воєнного стану в Україні відбулися значні зміни в публічному управлінні архівною справою. Ці зміни були спрямовані на забезпечення безпеки архівних документів та їхнього доступу для органів державної влади та військових формувань.

- Основними пріоритетами публічного управління архівною справою в період воєнного стану є:

- забезпечення безпеки архівних документів;
- надання доступу до архівних документів для органів державної влади та військових формувань;

- забезпечення зберігання та опрацювання архівних документів, які мають важливе значення для забезпечення безпеки та життєдіяльності країни.

- Для забезпечення ефективного публічного управління архівною справою в період воєнного стану необхідно вжити таких заходів:

- удосконалити систему державного фінансування архівної справи;
- розширити співпрацю з міжнародними організаціями та благодійними фондами;

- залучити до фінансування архівної справи підприємства, установи та організації;

- запровадити ефективні механізми контролю за використанням фінансових ресурсів.

- Упровадження запропонованих заходів дозволить забезпечити ефективне публічне управління архівною справою України в умовах воєнного стану та захист архівних документів як важливої частини національної пам'яті.

На основі проведеного дослідження пропонуються такі рекомендації щодо вдосконалення публічного управління архівною справою України в умовах воєнного стану:

- Удосконалити нормативно-правову базу архівної справи, зокрема, внести зміни до Закону України «Про Національний архівний фонд і архівні

установи» та інших нормативно-правових актів, які регулюють діяльність архівних установ в умовах воєнного стану.

- Створити ефективну систему захисту архівних документів від пошкодження або знищення.
- Забезпечити доступ до архівних документів для органів державної влади та військових формувань, які здійснюють діяльність у сфері національної безпеки та оборони.
- Розширити співпрацю з міжнародними організаціями та благодійними фондами для залучення додаткових фінансових ресурсів для забезпечення діяльності архівних установ.
- Залучити до фінансування архівної справи підприємства, установи та організації.
- Запровадити ефективні механізми контролю за використанням фінансових ресурсів, які виділяються на забезпечення діяльності архівних установ.

Реалізація запропонованих рекомендацій дозволить забезпечити ефективне публічне управління архівною справою України в умовах воєнного стану та захист архівних документів як важливої частини національної пам'яті.

Архівна галузь України чекає історичного моменту, який надасть можливість переглянути врегулювання фінансового, кадрового і матеріального забезпечення функціонування і подальшого розвитку архівної галузі, котра є багатою скарбницею здобутків та досягнень української науки і культури, будівництва для архівних установ спеціальних, зокрема і підземних, сховищ для збереження документів, задоволення законних інтересів громадян та можливості інтегрування до європейської архівної спільноти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамович Я. Залучення грантових коштів як інструмент реалізації соціальних проєктів в Україні в повоєнний період. *Шевченківська весна – 2023: публічне управління та державна служба: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (Київ, 29.03.2023 р.)* / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2023. 340 с. С. 94-98
2. Актуальні проблеми розвитку архівної справи в Україні: доповіді та повідомлення наукової конференції 15-16 березня 1995 р. Київ, 1996
URL: https://undiasd.archives.gov.ua/doc/Aktualni_problemy_rozvytku_archivnoi_spravy.pdf (дата звернення: 01.12.2023)
3. Аль-Атті І.В. Публічне управління: сутність та визначення. *Аспекти публічного управління*. 2019. Т.6. №8. С. 35-41
4. Алюшина, Н. О. Розвиток інституту державної служби в умовах карантину та воєнного стану. *Ефективність державного управління*, 2023. № 70/71. С. 11-16. URL: <https://doi.org/10.36930/507001> (дата звернення: 11.11.2023)
5. Архів у Рівному та FamilySearchInternational розпочинають оцифрування документів. URL: <https://upmp.news/ua-in-ukraine/arhiv-u-rivnomu-ta-familysearch-international-rozpochynayut-otsyfruvannya-dokumentiv/> (дата звернення: 21.10.2023)
6. Архівістика: Термінологічний словник / авт.-упорядн.: К.Є. Новохатський, К.Т. Селіверстова та ін. Київ. 1998. 106 с.
7. Архівознавство : підруч. для студ. іст. ф-тів вищ. навч. закладів України / за заг. ред. Я. С. Калакури та І. Б. Матяш. Київ : Видавн. дім «КМ Академія», 2002. 356 с.
8. Бакальчук В., Тищенко А., Каплан Б. Охорона культурної спадщини України в умовах російсько-української війни та повоєнний

періодURL:<https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/2436/2472> (дата звернення: 12.11.2023)

9. Білушак Т.М. Менеджмент архівної діяльності: навч. посіб. Львів: Вид-во Львів. політехніки. 2017. 240 с.
10. Бліщук К. М. Особливості управління публічними фінансами у воєнний період. *Ефективність державного управління*, 2023 № 70/71. С. 62–67.
URL:<https://doi.org/10.36930/507008> (дата звернення: 31.10.2023)
11. Боряк Г. Проблеми подальшого реформування документної інформаційної сфери. *Архіви України*. 2005. № 1-3. С. 9-31
12. Боряк Г.В. Сукупна архівна спадщина України: до проблеми змісту понять Державного і Національного архівного фонду. *Архіви України*. 1995. № 4-6. С. 42-61
13. Брюссельська декларація про закони та звичаї війни. URL:
[URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_764#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_764#Text) (дата звернення: 15.11.2023)
14. Велика Українська ЕнциклопедіяUR: https://vue.gov.ua/архіви_України (дата звернення: 01.12.2023)
15. Виклики війни: робота українських архівістів в умовах воєнного стану.
URL:<https://archives.gov.ua/ua/> (дата звернення: 31.10.2023)
16. Делеган М. В. Архіви та їх роль у розвитку українського суспільства *Науковий вісник УжНУ Серія «Історія»*, 2002. № 7. С.192-205.
17. Державна архівна служба України *Вікіпедія*
URL:https://uk.wikipedia.org/wiki/Державна_архівна_служба_України (дата звернення: 30.10.2023)
18. Державна архівна служба України. *Офіційний веб-портал*URL:<https://archives.gov.ua/ua/місія-бачення-цінності-пріоритети/>
(дата звернення: 15.11.2023)

19. Державна архівна служба України. Український мартиролог ХХ ст., URL:<https://archives.gov.ua/um.php> (дата звернення: 01.12.2023)
20. Деякі питання організації роботи державних службовців та працівників державних органів у період воєнного стану: Постанова КМУ від 12.04.2022 р. № 440. URL: [https:// www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannyaorganizaciyi-roboti-derzhavnih-sluzhbovcivta-pracivnikiv-derzhavnih-organiv-u-periodvoyennogo-stanu-440](https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannyaorganizaciyi-roboti-derzhavnih-sluzhbovcivta-pracivnikiv-derzhavnih-organiv-u-periodvoyennogo-stanu-440). (дата звернення: 15.11.2023)
21. Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять. ДСТУ 2732:2004. Київ: Держспоживстандарт України, 2004. 28 с.
22. Договір про захист художніх і наукових закладів та історичних пам'яток (Пакт Реріха). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_191#Text (дата звернення: 30.10.2023)
23. Дорошук С. Б. Державний архів Рівненської області у системі публічного управління. *VII Міжнародна науково-практична конференція «Problematic questions of science and problems of development»* Берлін, Германія, 2023. 350 с.
24. Етимологічний словник Української мови / Під. ред. О. С. Мельничук — Київ: «Наукова думка», 1982. Т. 1, 630с. С. 90.
25. Звіт про роботу Укрдержархіву, архівних установ і спеціальних установ страхового фонду документації у 2022 році та пріоритети Укрдержархіву на 2023 рік URL:https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2022/Zvit_2022_archiv.pdf (дата звернення: 15.11.2023)
26. Калакура Я. С. Правове, інноваційно-інформаційне та організаційно-технологічне забезпечення архівного менеджменту. URL:<https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/2020/03/10-5.pdf> (дата звернення: 12.11.2023)
27. Калакура Я., Матяш І. Архівознавство. Видання 2-ге, виправ. і доповнене Київ, 2002. 330 с.

28. Калакура Я. С., Управління персоналом у системі архівних установ. URL: <https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/08-7.pdf> (дата звернення: 31.10.2023)
29. Кисельова Л. Визначення архівних стандартів у сфері архівної справи і діловодства. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2012. Вип. 4(15). С. 142-150.
30. Кисельова Л. Правове регулювання функціонування системи архівних установ України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 3. С. 117-120.
31. Ковальчук Ю. Публічне управління у сфері соціальної політики України в умовах воєнного стану *Шевченківська весна – 2023: публічне управління та державна служба: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (Київ, 29.03.2023 р.)* / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ: ННІ ПУДС КНУ, 2023. 340 с. С. 153-154
32. «Ковідна» колекція років через 50 може стати однією з найцікавіших URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3116314-anatolij-hromov-golova-derzavnoi-arhivnoi-sluzbi.html> (дата звернення: 10.12.2023)
33. Кодекс етики архівістів. URL: <https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/2004-02-3-pr.4.pdf> (дата звернення 23.11.2023).
34. Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text (дата звернення: 15.11.2023)
35. Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту [Конвенция о защите культурных ценностей в случае вооруженного конфликта, 14 мая 1954 года]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_157#Text (дата звернення: 09.12.2023)

36. Конституція України//Відомості ВР України від 23 лип. 1996 р. № 30. Ст. 34. URL:<https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/2020/03/10-5.pdf> (дата звернення: 10.12.2023)
37. Корнута Л.М. Окремі питання провадження державної служби в умовах воєнного стану. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022 № 2. URL: <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/192/170> (дата звернення: 01.12.2023)
38. Коробцова Д. В. Правове забезпечення фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану, *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. С. 141-146. URL:<https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/07/29.pdf> (дата звернення: 15.11.2023)
39. Куделко С. М. Архіви США у історичному розвитку та на сучасному етапі історії. *Історичний архів*. 2013. Випуск 12. С. 205-209.
40. Лавренюк А. [Центральний державний електронний архів України: пошук відповідей на виклики часу](http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/26048/06-Lavreniuk.pdf?sequence=1). URL:<http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/26048/06-Lavreniuk.pdf?sequence=1> (дата звернення: 23.11.2023)
41. Левченко Л. Архіви та архівна справа Сполучених Штатів Америки: історія та організація. Миколаїв. 2013. 843 с.
42. Максименко О. Ю. Порядок використання архівного фонду. URL:http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2019/tom_2/34.pdf (дата звернення: 10.12.2023)
43. Малімон В.І. Збереження історико-культурної спадщини в умовах війни: зарубіжний досвід і Україна. *Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. у трьох томах*, м. Київ, ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, 15-28 квітня 2022 р.; ред. колегія : І.О. Дегтярьова,

В.С. Куйбіда, П.М. Петровський та ін., уклад. Т.О. Мельник. Т. 2. К. : ДЗВО «УМО» НАПН України, 2022. 246 с. С. 140-143.

44. Матяш І. Архівні реформи в Україні: історія, проекти, виклики сьогодення. URL:<http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/26044> (дата звернення: 15.11.2023)
45. Матяш І. Організація архівної справи в сучасній Україні. URL:<http://history.org.ua/JournALL/sid/11/2/2.pdf> (дата звернення: 15.11.2023)
46. Матяш І.Б. , Левченко Л.Л. Міжнародна наукова конференція «Місце архівістів та роль архівів у суспільстві сьогодні й завтра». *Український історичний журнал*. 2013. № 1. С. 223-228.
47. Національний архівний фонд України *Вікіпедія* URL:<https://w.wiki/8T6H> (дата звернення 30.11.2023)
48. Нефедов К.Ю., Карпенко О.О. Архівознавство: навч. посіб. Харків: Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т». 2008. 82 с.
49. Новий крок до Цифрового десятиліття: набуває чинності політична програма до 2030 року. URL:<https://eufordigital.eu/uk/%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9-%D0%BA%D1%80%D0%BE%D0%BA-%D0%B4%D0%BE-%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%B4%D0%B5%D1%81%D1%8F%D1%82%D0%B8%D0%BB%D1%96%D1%82%D1%82%D1%8F-%D0%BD/>
50. Обушна Н. Результативність та ефективність управління – парадигма сучасного публічного управління. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2015. Вип. 4(27). С. 47-60.
51. Олійник С. В. Архівознавство. Конспект лекцій для студентів історичних факультетів вищих навчальних закладів України. – Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2014. 144 с.

52. Осадчук С.В. Бюджетно-податкова політика в умовах воєнного стану. *Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. у трьох томах*, м. Київ, ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, 15-28 квітня 2022 р.; ред. колегія : І.О. Дегтярьова, В.С. Куйбіда, П.М. Петровський та ін., уклад. Т.О. Мельник. Т. 2. К. : ДЗВО «УМО» НАПН України, 2022. 246 с. С. 68-70.
53. Пиріг Р. Я. Архіви України. Велика українська енциклопедія. URL:[https://vue.gov.ua/Архіви України](https://vue.gov.ua/Архіви_України) (дата звернення: 10.12.2023).
54. Повість минулих літ: літопис : для ст. шк. віку / пер. В. Близнеця; худож. Г. Якутович. 2-ге вид. Київ: Веселка, 1989. 220 с.
55. Повністю знищити історичну пам'ять окупантам не вдалося. Як пережив окупацію Державний архів Херсонської області. URL:<https://sheriffua.org/news/herson/povnistju-znischiti-istorichnu-pamjat-okupantam-ne-vdalosja-jak-perezhiv-okupatsiju-derzhavnij-arhiv-hersonskoj-oblasti> (дата звернення: 03.12.2023)
56. Положення про Державний архів Рівненської області: Розпорядження голови Рівненської обласної державної адміністрації від 28.12.2020 № 816 URL:<https://www.rv.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-derzhavnij-arhiv-rivnenskoyi-oblasti-816-2020> (дата звернення: 15.10.2023)
57. Положення про експертно-перевірну комісію Державного архіву Рівненської області: наказ Державного архіву Рівненської області від 09.01.2020 №06 URL:<https://rv.archives.gov.ua/normatyvna-baza> (дата звернення: 05.11.2023)
58. Порядок складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ: постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 року № 228 URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.12.2023)

59. Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях: наказ Міністерства юстиції України від 18.06.2015 р. № 1000/5. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15#Text> (дата звернення: 01.10.2023)
60. Правила роботи архівних установ України: наказ Міністерства юстиції України, Державна архівна служба України, Укр. наук.-дослід. ін-т архів. справи та документознавства; упоряд.: Л. А. Кисельова, Ю. А. Прилепішева, Т. П. Прись, С. В. Сельченкова; за заг. ред. Н. М. Христової. Київ, 2013. 243 с.
61. Приходько Л.Ф. Облік документів у державних архівах України: Інструкція /Укрдержархів. УНДІАСД. К., 2014. 171 с.
62. ПриходькоЛ. [Оцифрування об'єктів культурної спадщини за нормативно-правовими документами Європейського Союзу у сфері авторського права і суміжних прав.](#) *Архіви України* Вип. 1, № 322 (2020): січень – березеньURL:<https://au.archives.gov.ua/index.php/au/article/view/29/2> (дата звернення: 03.12.2023)
63. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 05.11.2023)
64. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану Закон України від 12.05.2022 р. № 2259-IX.URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2259-20> (дата звернення: 15.11.2023)
65. Про внесення змін до розділу VI "Прикінцеві та перехідні положення" Бюджетного кодексу України та інших законодавчих актів України»: Закон України № 2134-IX від

15.03.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2134-20#Text> (дата звернення: 01.10.2023)

66. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI *Відомості Верховної Ради України*, 2011, № 32, ст.314 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення: 01.12.2023)

67. Про затвердження Порядку забезпечення евакуації, зберігання та знищення документів в умовах особливого періоду: наказ Міністерства юстиції України від 17.10.2019 р. № 3194/5. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE34103?an=7> (дата звернення: 21.10.2023)

68. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР *Відомості Верховної Ради України*, 1996, № 47, ст.256 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 30.10.2023)

69. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 року № 851-IV // *Відомості Верховної Ради України*, 2003, № 36, ст.275 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 10.12.2023)

70. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України*, 1992, N 48, ст.650 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12/sp:dark?dark=0#Text> (дата звернення: 15.11.2023)

71. Про Національний архівний фонд і архівні установи: Закон України від 24.12.1993 р. № 3814-XII. *Відомості Верховної Ради України*, 1994, N 15, ст.86 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text> (дата звернення: 15.11.2023)

[%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8-%D0%B4/](#) (дата звернення: 04.11.2023)

81. Типові норми часу і виробітку на основні види робіт, що виконуються в архівних установах : Наказ Державної архівної служби України від 29.04.2020 № 45. URL: https://srpi.archives.gov.ua/tmp/1328_1.pdf. URL:http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/44775/1/%D0%9B%D1%83%D0%B6%D0%B8%D0%BD%D1%87%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%A2_original_16022022_090203.pdf (дата звернення: 26.09.2023)
82. У Київській Русі та Галицько-Волинській державі URL:<https://wikipedia.com.ua/1x10b1.html> (дата звернення: 01.12.2023)
83. Україна запроваджує санкції проти російських та проросійських архівістів. URL: <https://www.istpravda.com.ua/short/2022/07/14/161558/> (дата звернення: 13.12.2023)
84. Українські архіви: знищення і повторення – рашисти і комуністи. URL:<https://www.istpravda.com.ua/articles/2023/06/9/162784/> (дата звернення: 16.11.2023)
85. Хомишин І.Ю. Публічна служба в умовах війни *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. С. 308-312 URL:<https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/07/58.pdf> (дата звернення: 30.11.2023)
86. Хромов А. В. Роль державних архівів у забезпеченні фінансової безпеки України *Актуальні питання забезпечення фінансової безпеки держави в умовах глобалізації*. Харків, 2022. С.34-39.
87. Христова Н.М. Всеукраїнська науково-практична конференція «Архіви – наука – суспільство: шляхи взаємодії». URL:http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=ay_2015_4_18 (дата звернення 20.10.2023).

88. Цецик Я. П., Дорошук С. Б., Дзецько О. В. Особливості управління архівними установами України в умовах воєнного стану. *«Актуальні питання у сучасній науці (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка», Серія «Історія та археологія»)»*: журнал. 2023. № 11(17) 2023,. С.452-461.
89. Чабарай Г. Оцифрувати пам'ять. Чому Україні потрібна архівна реформа. URL <https://tyzhden.ua/otsyfruvaty-pam-iat-chomu-ukraini-potribna-arkhivna-reforma/> (дата звернення 20.10.2023)
90. Шевченко О. В. Про шляхи реформування архівної системи у рамках адміністративної реформи. *Збірник наукових праць кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Університету «Україна»*: Випуск другий / За заг. редакцією д.ю.н., професора А.І. Берлача. Київ: Нова Ідеологія. 2010. С. 130-135.
91. Штатний розпис: особливості складання та затвердження. URL:<https://ips.ligazakon.net/document/reader/BZ013181> (дата звернення: 11.12.2023)
92. Щодо прийому на роботу до державних органів під час воєнного стану в Україні: Роз'яснення від 01.03.2022 р. № 147/Національне агентство України з питань державної служби. URL:<https://nads.gov.ua/vidpovid-na-zapitannya-shcho-nadhodili-vid-sluzhbi-upravlinnya-personalom-shchodo-priznachennya-osib-na-posadi-derzhavnoyi-sluzhbi-pid-chas-voyennogo-stanu> (дата звернення: 15.11.2023)
93. Юдіна Л. Особливості правового доступу до інформаційних ресурсів НАФ, що зберігаються в архівах, музеях та бібліотеках. *Студії з арх. справи та документознавства*. К., 2004. Т. 12. С. 72–75.
94. Яременко Л. М., Діяльність наукових архівів в умовах воєнного стану URL:<http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/1541> (дата звернення: 14.10.2023)